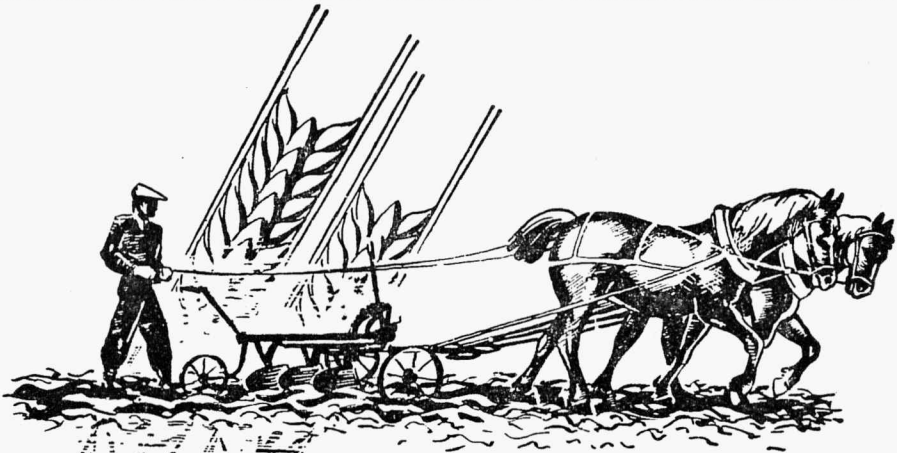

Gouden Noorus

4
1940

*Suuremaid viljasaake
korraliku harimisega!*

ETK sik-sak ja seemendamisäkked

kindla raamiga ja tugevate terasest pulkadega. Vastupidavad paindumisele ja kulumisele.

ETK vedruäkked

tugevast nurkrauast raam ja terasest jalased. Mangaanvedruterasest R. S. piid.

ETK kultivaatorid

kohaseimad mulla sügavaks kohendamiseks. Ehitatud tugevast rauast ja terasest ning varustatud R. S. piidega. Rattad needitud kodaraiga ja tolmu- ning õlikindlate rummudega.

ETK seemendamisadrad

kindla ja moodsa ehitusega. Tsementeeritud ja lihvitud hõlmad ning terad.

Valmistame ja esindame kõrgekvaliteedilisi põllutööriistu ning -masinaid igaks otstarbeks.

Müügil tarvitajate- ja majandusühinguis.

ETK Põllumajandusosakond

TÕUSEV NOORUS

Nr. 4. 1940.

PÕLLUTÖÖKOJA VÄLJAANNE

IV AASTAKÄIK

Möödunud aasta maanoorte organisatsioonis.

I. Tõrmaküla.

Juba voolavad kevadised veed ja varsti hakatakse seemet mulda viskama. Veel ennem, kui kevadine tööpinge meid haarab, heitkem viivuks pilk möödunud aastale meie organisatsiooni elus. Selleks on nüüd soodus võimalus, sest Põllutöökojas on äsja valminud kokkuvõtte maanoorte organisatsioonide 1939. a. aruannetest.

Mis meid meie noores ja kasvavas organisatsioonis kõigepäält huvitab, on küsimus:

Kui palju meid siis nüüd on?

Võib vastata, et üsna palju. Aruannetest selgub, et 1939. a. lõpuks oli Ülemaalse Maanoorte Ühenduse ümber koondunud 14.780 maanoort. 1938. a. lõpuks oli neid 10.677.

Seega on maanoorte organisatsioon 1939. a. jooksul kasvanud 4113 üksikliikme võrra ehk 38%. Huvitav on siinjuures märkida, et 1938. a. maanoorte organisatsioon kasvas 2820 liikme võrra ehk 36%. Nõnda on meie organisatsiooni kasvamine praegu veel täies hoos ja näitab veelgi tõusvat suunda.

Aruande esitas 1939. a. kohta 451 organisatsiooni. Võrdluseks olgu öeldud,

et 1938. aasta kohta esitas aruande 334 organisatsiooni. Nõnda on ringide arv möödunud aasta jooksul tõusnud 117 võrra ehk 35%.

Kõnesolevast 451 organisatsioonist on 301 põllumeeste konventide juures tegutsuvat maanoorterit (A liik), 98 mitmesuguste seltside (põllumeesteseltsid, maanaisteseltsid j. t.) juures töötavat maanoorterit (B liik) ja 52 organisatsiooni, mis töötavad koolide juures või väljaspool kooli oma põhikirja alusel (enamuses need maanoorteritid, mis omal ajal muudeti ümber koolide noorte ühinguteks) (C liik).

Maakondade järgi oli Ülemaalsel Maanoorte Ühendusel liikmesorganisatsioonid:

Virumaa	50	—	1466	üksikliikmega
Järvamaa	40	—	1317	"
Harjumaa	45	—	1376	"
Läänemaa	33	—	1074	"
Saaremaa	57	—	1911	"
Pärnumaa	39	—	1216	"
Viljandim.	27	—	904	"
Tartumaa	75	—	2500	"
Valgamaa	24	—	735	"
Võrumaa	47	—	1849	"
Petserimaa	14	—	432	"

Ringide liikmetest oli alla 20 aasta vanuseid 9700 ehk 65%.

Liikmete arv vanusaastate järgi kuni 20-aastasteni, oli järgmine:

11-aastasi	14
12- "	57
13- "	157
14- "	562
15- "	1205
16- "	1922
17- "	2164
18- "	2025
19- "	1594

Igaüks, kes meie organisatsiooni sise-
mist elu tunneb, see teab, et selle organi-
satsiooni liikmete arvu suur tõus pole
tulnud iseenesest. Tuhanded inimesed,
kes enda rinnal kannavad ristikheina-
lehe märki, on innukalt selle hääks te-
gutsenud, et võimalikult kõiki maanoori
sellesama märgi ümber koondada. Siin
on kaasa aidanud maanoorteringide
liikmed, nende ringide juhatused, ringi-
vanemad, konventide noortevanemad,
maakonna maanoorte ühenduste vane-
mad, maakonna maanoorte instruktorid,
konsulendid, põllumeeste konventide te-
gelased, nende seltside tegelased ja nen-
de koolide õpetajad ning juhatajad, kel-
lede juures meie liikmesorganisatsioonid
on leidnud häätahtlikku toetust ja sõb-
ralikku vastutulelikkust. Ei jõua siin
kõiki neid üles lugeda, kes kõigest süda-
mest ja kõige paremate soovidega on
kaasa aidanud maanoorte organisatsioo-
ni eduks ja tõusuks. Tuhat tänu neile
igatühele! Tuhat tänu rahvale, kes meie
tööle ja püüetele on häätahtlikult suhtu-
nud! Meie oleme rahva organisatsioon
ja tahame kindlasti ka selleks jääda.

Organisatsiooni suur kasvamine on
pannud aga meile ka suuri ülesandeid
ja kohustusi. On tarvis olnud liita ühi-
seks pereks ja ühiseks tööks kõiki neid,
kes on astunud meie organisatsiooni liik-
meks. See on tekitanud vajaduse panna
erilist rõhku juhtivate tegelaste etteval-
mistamisele. Nõnda tuli möödunud aastal
korraldada peaaegu kõikides maa-
kondades maakondlikke maanoorte-juh-
tide kursusi. Järvemaal tegutses koguni
noorsoojuhtide kool. Aga juba selgus, et

ei ole küllalt maakondlikkudest juhtide
kursustest, vaid meil tuli hakata korral-
dama neid kursusi ka konventide piir-
kondade ulatuses. Tulemusi on sellel
kindlasti olnud.

Organisatsiooni väärtuse üle ei otsus-
tata aga siiski ainult selle järele, kui
palju tal on liikmeid ning juhte, vaid
palju mõõduandvamaks on see, mida
organisatsioon on teinud ja korda saat-
nud. Seepärast küsime siis:

mida maanoorte organisatsioon 1939. aastal tegi ja toimetas?

Üheks meie ülesandeks on ikka olnud
tegelik töö ja töööppimine põllu- ja
kodumajanduslikul alal. Nagu kõik mä-
letavad, kuulutati möödunud aastal välja
kanakasvatuse hoogtöö. Selle tulemu-
sed selguvad alles käesoleva aasta mai-
kuus. Aga niipalju on juba teada, et
hoogtöö puhul korraldatud üleriigilisest
maanoorte kanakasvatuse võistlusest
võtab osa 1313 maanoort. 1938. a. lõpul
oli maanoorte ettevõtetes 5726 kodulin-
du. 1939. a. lõpul oli aga neid, nagu
näitavad ringide aruanded — 18.910. Siin
igatahes on hoogtöö tulemusi märgata!

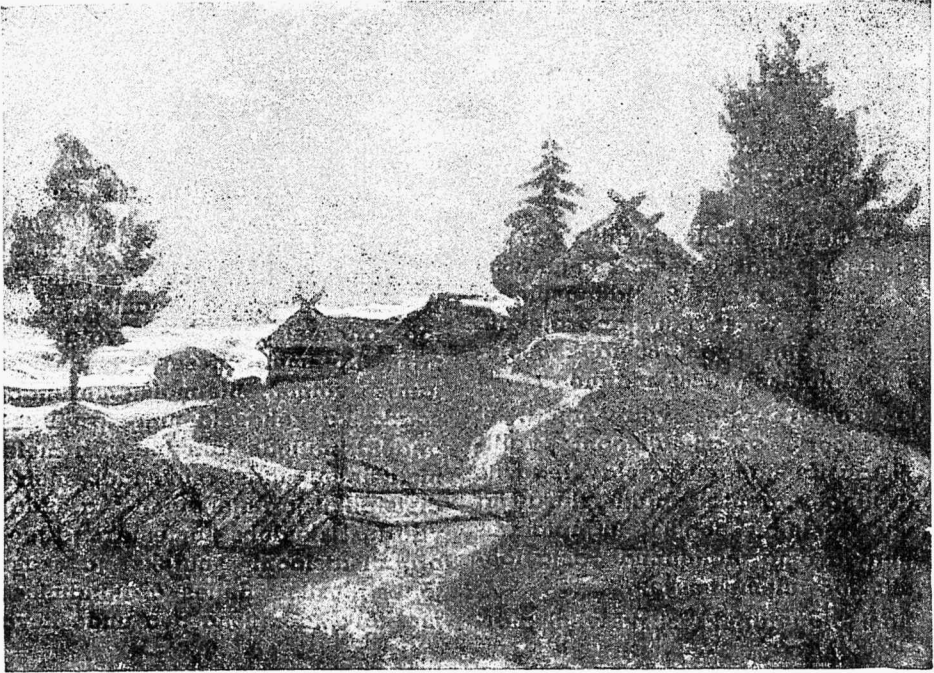
1937. a. korraldati esimene maanoorte
õppelaager. 1938. aastal oli neid ka mõ-
ningaid. Aga 1939. a. korraldati tervelt
31 õppelaagrit, millest võttis osa kokku
1795 maanoort. Laagrid õnnestusid hästi
ja leidsid rahva hulgas sooja poole-
hoidu.

Viljaseemne puhtimise võistlusest võt-
tis 1939. a. osa 101 maanoorteringi, kes
puhtisid kokku 422.983 kilogrammi seem-
nevilja.

Suurema söödakaalika kasvatamise
võistlusest võttis osa 120 ringi 742 liik-
mega.

1939. a. algas maanoorte heinaseem-
nekasvatuse võistlus, mis kestab veel.

Maanoorte käes harida nende ette-
võtetes oli 1939. a. 288,36 hektaari maad.
Sellest põldu 104,95 ha, aiamaad 74 ha
ja rohumaad 109,38 ha. Keeduvilja kas-
vatamise, viljapuude ning marjapõs-
saste soetamise ja uudiskultuuridega
katsetamise kõrval pandi erilist rõhku
heinaseemnekasvatusele, nende vaatlus-

Alfred Kivi (†)

MAASTIK.

lappidele ja väetuskatsetele. Põllumajanduslikke katseid korraldas 3690 maanoort.

Maanoorte ettevõtetes oli 1939. a.: hobuseid 93, veiseid 1396, sigu 1052, lambaid 408, kodujäneseid 608, kodulinde 18.910 ja mesilasperesid 1549. Maanoorteringid korraldasid 1939. a. 499 kursust ja 613 võistlust. Tegelikude tööde kursustest võttis osa 4938 maanoort.

Töö ja tööõppimise kõrval on maanoorte organisatsioonis teiseks tähtsaks ülesandeks olnud vaimne enesearendamine, vaba aja kasutamise teadlik korraldamine ning maakultuuri arendamine. Ka sellel alal tehti 1939. aastal nii mõndagi.

Õpiringidest võttis 1939. a. osa 4059 maanoort. Referaatidega esines 2963 maanoort. Maanoorteringide raamatukogudes oli kokku 14.773 raamatut. Lugemislaudadesse oli tellitud 827 ajakirja ja 113 ajalehte. II Eesti Mängudest võtsid maanoored osa 127 maanoorteringiga, olles mängudel osavõtjate arvult suuremaks esinejaks organisatsiooniks.

Maakondlikke kokkutulekuid peeti: Järvamaal — 21. mail, Läänemaal — 16. juulil, Virumaal — 6. augustil, Viljandimaal — 13. augustil ja Võrus juuni algul.

Konvendi-piirkonnalisi kokkutulekuid peeti väga rohkesti külvipühade, kevadpäevade, suvipäevade, noortepäevade ja lõikuspühade nime all.

Maanoorteringide poolt korraldati 1939. a. 426 aktust, 254 mitmesugust päeva, 773 pidu ja 91 näitekohut.

Haaravamateks sündmusteks maanoorte kokkutulekutel kujunesid töömeestrite austamine ja maanoorte lippude õnnistamisest liputootuse andmisega.

16. märtsil, 1939. a. kinnitas noorsooorganisatsioonide päevanem kindral J. Laidoner maanoorte lipu kavandi. II Eesti Mängudel esines juba hulk maanoorte rohelist lippe. Eriti rohkesti õnnistati maanoorte lippe Viljandimaal ja Virumaal suvipäevadel. Esimesel nimelt 28 ja teisel 24. 1939. a. lõpuks olid soetanud endale lipu üle 170 maanoorte organisatsiooni.

Matkamise edendamiseks loodi 1939. a. maanoorte ööbimiskohtade võrk, kuhu kõnesoleval aastal kuulus 206 maanoorte kodutalu.

Õppereise korraldasid maanoorterin- gid 1939. a. 189, milledest võttis osa 2673 maanoort.

Ka koosolekute poolest valitses maanoorteritingides vilgas tegevus. Peeti 3690 juhatuse koosolekut, 2739 üldkoosolekut ja 2361 muud koosolekut. Koosolekute juhatamisest võttis osa 3786 ja koosolekute protokollimisest 3885 maanoort.

Kõike kokku võttes võib öelda, et Eesti maanoorte organisatsioonis valitses 1939. aastal hoogne ja elav tegevus ja tehti ning saavutati palju ilusat ja kasulikku. Meil on põhjust lugupidamisega suhtuda oma möödunud aasta tööle ja selle töö tulemustesse.

Üks asi olgu lõpuks siiski veel mär-

gitud. Juhtub väga tihti, et teiste tööd vaadeldes otsitakse kõigepäält vigu, enda tööd hinnates pannakse aga eeskätt tähele häid külgi. On aga siiski kasulik ka enda töö juures puudusi mitte tähele panemata jätta. Seda võimet nimetatakse endakriitikaks. Endakriitikat peab olema ka organiseeritud maanoortel ja maanoorte organisatsiooni tegelastel. Meie peame oskama tähele panna ka seda, mis meie organisatsioonis ning töös on veel puudulik ja vajab parandamist. Kui meil on seesugust endaarvustamise võimet, siis mõistame endale üles seada ka kohaseid ning tarvilikke ülesandeid, millede täitmine viib meie organisatsiooni edasi, süvendab meis kõigis distsipliini ja ühtehoidmist, arendab meid väärtuslikkudeks inimesteks ja teeb meie organisatsiooni suureks ja kasulikuks jõuks Eestis. Selles äratundmises astume kõik koos üsna pea uude kevadesse.

Kirikikas ja kurikukas.

**Kirikikas olli kitupoiss,
kitupoiss ja kekspüks:
uhust' ullu muudu uvve kuvveg',
kand's kaabut kura kõrva pääl.**

**Kurikukas käis kakenu,
aasta otsa aamat' abene,
kübar kägären kukrun,
piip pigisarv suhun.**

**Kirikikas tulli kirikust,
Kurikukas kõmp's kõrdsist.
„Tere, Kurikukas!” — „Kurat, Kirikikas,
tahat, et ma üte tõmba,
kui sa, nolk, mul norit.”
Käevarre koorit,
vehklemine lääp valla.**

**Kirikikkast saap kakenumb
Kurikukas kui olli,
läbi padrikide pagenu
kesküüse kodu tulli.**

Hendrik Adamson.

Lõkkelaul.

*Süüdake, süüdake kinkude harjal,
punama, kumama õitsituld,
orgude põhja, et taanduksid varjud,
soojusest pakatuks, elustuks muld.*

*Süüdake, süüdake võidutuli:
vaba me maa taas, ohvrileek loida!
Niiskeid siin silmi ja palvuses huuli:
täitunud ihaldus, kõrgele koida!*

*Süüdake, süüdake kinkude harjal,
nooruse parved, lõkkeluld,
tulge ka vanemad, sangarid vaprad,
keda on kandnud see püha muld.*

*Ärgake, Kalevid, kaljude külkes,
jälkake kundi ka rabasooos,
soode tondid et ainsalgi hetkel,
enam ei olla saaks ilkudes koos.*

*Leekide valgel muistsesse hiide
rajagem tempel taas avar, uus.
Siis, mu kodumaa, seisvad su noored,
võidulipp kõrgel ja laulud suus!*

Ella Naaskel.

E. Järv.

SÕNAJALA ÕIS.

Lookene karjamaalt.

J. Jaik.

Künkäl, kesapõllu ja noore odra vahelisel peenral on kivi, mille suviviljapoolsele küljele sügisel ader visanud raske savikamaka. Kivil istub karjapoiss ja vilistab keerulist vilet. Selles viles on viisi sama vähe kui lõokese laulus, kuid sellest kostub nagu laotuselinnu laulustki kevadist meeleolu.

Poiss ise ei pane tähelegi, et üks naine ligineb talle sama põllupeenart mööda alt oru poolt. Kuid koer tõuseb püsti ning seab oma suu tulija poole laisavõitu haukumisele.

Eks nüüd poiss vaata sinnapoole ja ta tõuseb kohe püsti.

„Ema, kust sina tuled?“

„Tere öeldakse ikka ka emale,“ ütleb tulija ja haarab käega nagu aralt ja oskamatult ümber poisi piha. Ta hää on ilmselt liigutatud.

„Käisin poe juures ja lähen siitkaudu koju. Tahtsin sind ka näha. Mõtlesin sulle ka midagi tuua. Mõtlesin esmalt saia, aga süüa sulle ikka antakse?“

„Küll, sööma poolest söö või kõht lõhki!“

„Siis on hästi, arvasin seda kah. Siis ma ostsin sulle ühe noa: kulub karja juures ajaviiteks ära.“

„Aga mul on ju nuga.“

„Ah on ikka veel alles? Teised poisslapsed kaotavad ikka sageli ära. Arvasin, et oled ka juba kaotanud.“

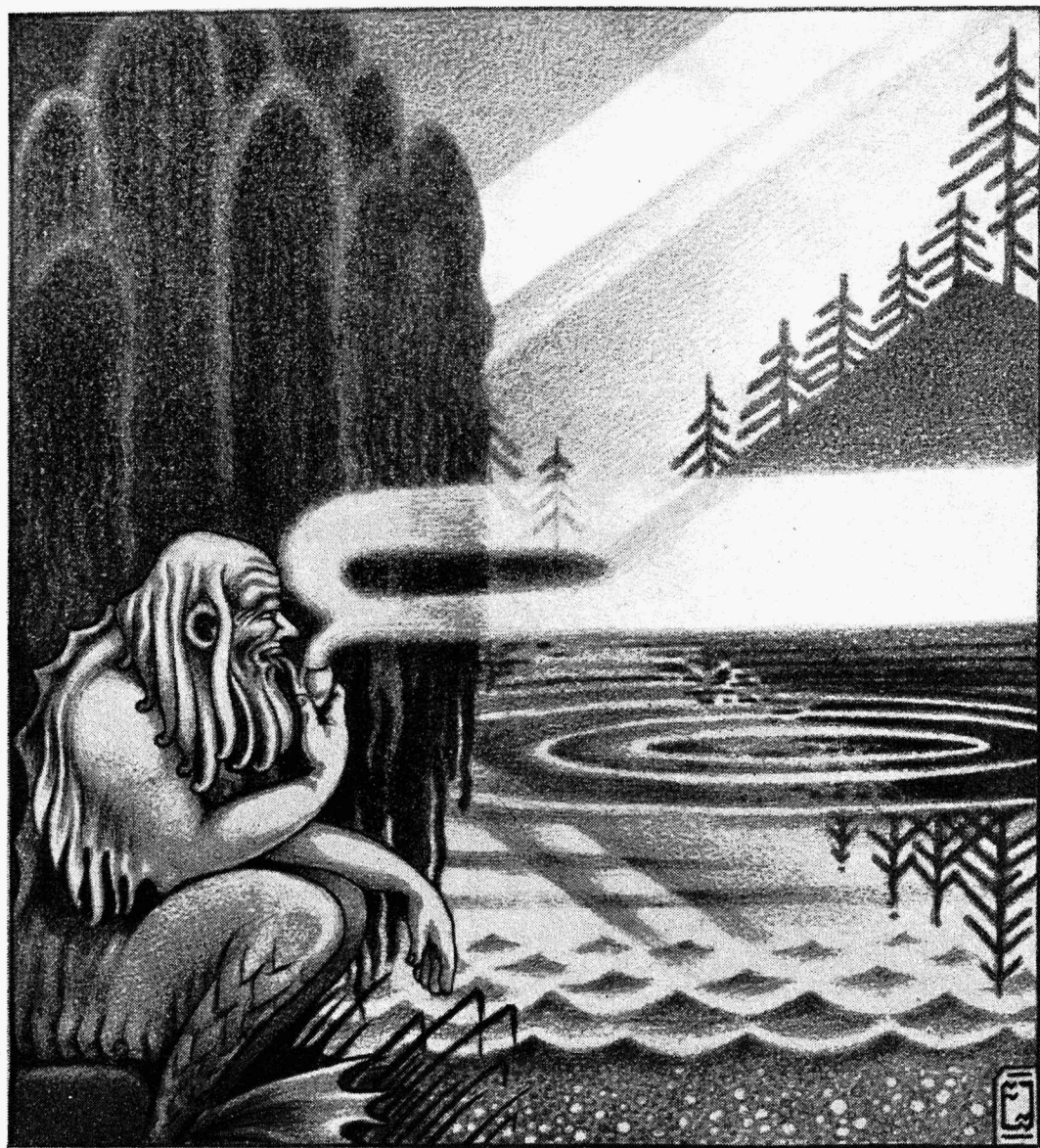
„Ei ole, see mul nõõriga nõõpaugus kinni.“

„Nojah, viin siis koju. Kui see kaob, siis saad kodust uue. No räägi siis ka, kuidas sul siin läheb? Ega raske ei ole?“

„Ei raske pole midagi. Sel aastal siin Kõlli talus on hää olla, sest kesaurm on juhtunud just karjamaa kõrvale — nurm ja karjamaa ühes, selle metsaga kõik ühes tükis. Mõnel pool on kesaurm pikk nagu soolikas ja vili kahel pool, no sääl on küll tige lugu. Aga siin — midagi...“

„Kas loomad on ka sõnakuulelikud?“

„Kus sa seda... Igaühel omad vigurid sees, nii et aga passi hoolega pääle. Sääl on, vaata, see punane, Tõõsik on ta nimi. Ma juba ristisin ta Türklaseks, sest ta on igasuguseid vigureid täis. Mõnikord hoiab nina maas ja teeb nagu sööks, aga muudkui vajub sinnapoole, kuhu tahab. Kui ma mineval nädalal siia tuln, siis tahtis mind jalaga lüüa. „Kuss“, ütlesin mina, „ära ikka nii uhke ole!“ Vahel vahib mind veel nüüdki kõõrdi ja puhib sõõrmeist just kui türklane. Aga sääl see kõverate sarvedega, kellel valge täht on otsa ees, see on kõige targem ja kavalam lehm. Nagu kari esimest korda siia metsa jõudis, nii tema pühkis kohe robinaga läbi põõsaste. Ma märkasin õigel ajal ja läksin järele. Vaatan, et kuhu ta siis õige tüürib. Aga just nagu ujub, teisele poole metsa ja hakkab sarvedega Kingsepa Jüri kartuliaeda tuuseldama. Kingsepa naine oli õuel ja ütles, et vaata, mis vanal Eesikul veel meeles on, et mineval sügisel pääsis siia ja naris paar

E. Järv.

HALLA-SORTS.

kapsapääd ära. See on tal, maiasmaol, terve talv meeles seisnud. Niisugune tark lehm on see Eesik. Aga ega ta seepärast piima palju anna, sääl see teine punane, Maasik on ta nimi, see annab palju rohkem. Perenaine kiidab teda. See on muidu väga hääl lehm, ainult igal aastal on pullvasikas, mitte kunagi ei too lehmvasikat. Nüüd jäeti ta pullvasikas

ka kasvama ja see meie praegune pull olevat ka tema poeg. Ja vaata, ega see Maasik ise nii rammus ei olegi, aga piima annab kõige enam. Perenaine käskis teda hästi hoida ja mitte kunagi koera tema pääle ässitada, et vast koer tõmbab saba otsast jupi ära, nagu sel Roosikul on tõmmatud see karvane tuust otsast maha. Seda Roosikut ma kutsun must-

laseks, sest kui ta leiva lõhna tunneb, siis on kohe juures ja sirutab oma libeda nina õieli, et anna temale ka natuke. Ma ikka annan ka, et võta, võta, julge loomake. On hää, kui lehm ikka teab, mis asi see leib on ja kui ta oskab veel ka küsida. Inimese keelt ta ei oska, aga kui nina õieli ajab, küll ma siis tean, mida ta öelda tahab. Vahel ajab pääle kui mustlane. Ükskord ma söötsin kogu oma leiva talle ja siis õhtul küsisin perenaise käest, et kas Roosik täna andis rohkem piima? Perenaine ütles, et ei olevat andnud. Ei tea, kuhu soolikasse tema siis selle leiva laskis. Mõni lehm vast on nii kaval, et laseb magusama toidu piimasoolikast mööda. Muidu see Roosik on sõbralik lehm, aga see Tähhik, see valge seljaga, see on karja hulgas kõige ülem. Kõik teda kardavad ja vahel ta virutab mõnele sarvega. Teised teda ka ei salli. Ükskord ma panin tähele, et Roosik hakkas Maasikut lakkuma. Tähhik nägi seda ja nihutas enda ka lähemale, et lakkugu teda kah, aga Roosik ja Maasik ei teinud temast väljagi ja läksid minema. Ma mõtlesin, et paras, ära ole kuri teistele. Aga siis see Pühik sääl eemal, see on vist natuke vigane. On teine mõnikord nii loid ja unine, piima ka ei andvat niipalju kui teised. Peremees ütleski, et sügisel see müüakse ära. Meie pullil aga ei olegi nime ja ma ise lubasin talle ühe nime välja mõelda. Tahtsin talle panna nimeks Toots, tead küll, selle Joosep Tootsi järele, aga seda ei tohi vist teha, sest sääl Kärnakülas olevat üks peremehe sugulane, kelle nimi olevat ka Toots. Peremehe hing võib vast minna täis?“

„Ära niisugust nime pane jah, mis peremeest pahandab!“

„Ei noh, küll ma seda isegi tean. Peremees võib minna marru, kui kuuleb, et pullil on sugulase nimi. Peremees meil ongi tervisest mokas. Rasket tööd enam teha ei saa. Ma arvasin, et on ennast tööga ära tapnud, aga ta ise seletas, et hobune oli lõõnud käe õlajatkust välja.“

„Või nii. Kas peremees on sulle ka hää?“

„Jah, peremees on mõistlik mees, ei temaga ole ütlemist midagi. Aga perenaine, see on küll terava ninaga.“

„Kas sul oli juba pahandust või?“

„Ei. Minul mitte midagi, aga sulasel, sellel küll. See oli metsas terve päeva maha maganud, perenaine sai juure...“

„Nojah, ma pean minema hakkama,“ ütleb ema. Tulin ainult ivakeseks ajaks. Ära kodus ütle, et ma sind vaatamas käisin, ei tea mis hakkavad arvama, et ma salaja... Tallu mul pole asja, tahtsin ainult sind näha, süda ei andnud rahu, et ei tea, kuidas sul läheb võõra karjaga... Kas koju ei igatse kah?“

Poiss tahab midagi vastata, kuid ei leia ega leiagi sobivaid sõnu.

„Küllap' sa vaenekene tahad koju, kodu ikka armsam... Meil ka igav ilma sinuta, väiksemad küsivad ikka, et kunas sina koju tuled?...“

„Ütle neile, et ma pühapäeval lähen, kui ilm halb ei ole.“

„Nojah, mul aeg minna. Seakesed tahavad süüa, lehmale vaja toitu tuua. Sain sind näha... Ole ikka tubli poiss.“

Koer, nähes, et võõras hakkab minema, hakkab uuesti urisema.

„Topi, kas sa oled vait. Või sa rumal, jälle haukuma... See koer, see ei olegi suurem asi. Hääd südant ei ole tal. Saba liputab harva, ja ei oska olla kellelegi sõbralik. Teda on vist kutsikana vähe silitatud ja sülle võetud, seepärast ta on niisugune tuim. Karjas ikka käib, aga sõber ei ole...“

Nii jutustab poiss emale koerast, kui saadab teda tagasi mööda lepiku äärt maantee poole.

Tagasi tulles poiss jääb äkki seisatama ja vaatab kiiresti tagasi, kas ema pole enam näha. Ei ole, ammu kadunud metsa taha. Ei saa kutsuda tagasi.

Poiss on pahane endale ja ei tea, millele veel, et ema nii ruttu ära läks. Ei andnud sugugi aega kõike rääkida, mis vaja. Kõige tähtsam jäi rääkimata, kõige huvitavam asi seletamata. Ja nüüd on hilja, nüüd ei saa enam midagi. On ju heinamaa ääres kesal lõokese pesa munadega, seda pidanuks kõige enne emale näitama. Aga läks lahti see jutt lehmadest ja linnud jäid hoopis rääkimata, linnupesa näitamata...

Ning kogu õhtupoolikuks on poisil tunne, nagu oleks ta ema minema saatnud talle rõõmu valmistamata.

Karjapoisist suureks meistrimeheks.

El. Ellor.

Orelivaim, kes võlus...

Väikesed ja vaesed on Haanja mägismaa talud. Otsekui põhimõttel: milles maapinnale viljarikkust ja laiust, kui siin loodus on niigi kaunis? Ja kui ei elata päriselt põld, siis peab saama ometi teisiti hakkama. Ja saadaksegi. Kodu- ja meeskäsitööga.

Ühes taolises pisikeses ja kehavõitu Haanja kodus sündis enam kui 70-ne aasta eest poisikene. Kristlikus ja töökas Kriisade perekonnas. Nimeks sai väikemees Tannil.

Möödusid mõned aastad. Poiss hakkas juba oma uudishimulikkude lapsesilmadega kitsa kodu piirkonda ja huvialadesse küündivas maailmas ringi vaatama, igatsema kaugemale — varjava lepiku, sinava Munamäe taha! Enam aga tekkis igatsus müstilise ja imepärase Rõuge kiriku järele. Selle salapärase kiriku järele, kuhu talust mindi igal pühapäeval kuidagi pidulikuna ja tagasi tuldi imelikus harduses. Tõttav lapse jalg peatus, askeldav kogu jäi kuulutama, kui niisugustel õige tüünetel päevadel kostis siia üle mägede, kühmude ja vete Rõuge kirikukella helin.

„Mis sa jälle kuulatad, Tannil?“ hüüatab ema.

„Kirikukell!“ lausub poisike, sära silmis.

„Kui sa veel orelit kuuleks, latsekene,“ lausub ema.

„Mis see on — orel?“ pärib poisikene.

„Pill, niisugune, kus nägematud vaimud laulavad inglite keeltele...“ püüab ema vaigistada uudishimust läidetud lapse vaimu.

Nüüd mõtleb Tannil vaid orelile.

Siis saabub kõigist senistest suurem päev poisikese elus. Ta võetakse kaasa Rõuge kirikusse. Ühel südasuvisel püha-

päeval, mil kogu maailm särab õites, päikeses; mil kogu maailm on rõõmus, üli-rõõmus, kuid ometi mitte nii rõõmus, kui poisikese süda...

Nüüd kuulis Tannil orelimängu. Poisike värises südame ning olemusega. Üks suurimatest imetegudest avas end isegi temale, lapsele. Oi, kuidas küll orel häälitse! Mis oli selle juures viiul, kannel või isegi naabertalu sulase vana harmoonik?! Ei, ei — mitte too puune kast — orel ei mänginud nii võimsalt ja suursuguselt, vaid too oli vaim, nägematu vaim, kes elas orelis...

Sest ajast saadik oli poisike Tannil agaram kirikuskäija. Jalgsi. Paljuid kilomeetreid. Pääsi, et sai orelit kuulama.

Karm, valge talv sulges poisikese kitsasse tarre. Polnud jalanõusid ega rõivast, et last säärasel ajal kirikusse viia. Siis tuli kevad, ent külm, lobjakune. Ka nüüd ei saanud poiss veel kirikusse. Kuid Tannil ei saanud enam suure igatsuse vastu, mis teda taas kutsus kuulama vaimu, salapärast orelivaimu. Kui ta kord oli katset teinud salaja kirikulistele järgneda, pandi järgmisel pühapäeval, mil kogu pere kirikumatkale asus, Tannil toas nõõriga voodi külge „kapla“, et ei järgneks. Lapsele toodi ajaviiteks vadata naabertalu sulase vana harmoonik.

Naastes kirikust, ei leitud poissi. Tuba oli tühi. Viimaks leiti väikemees lepikust. Aga, oh häda! Harmoonikust oli järele jäänud vaid hunnik lõõtsa nahatükikesi, plekikesi ja vilesid.

„Miks sa ometi nii tegid?“ sõideldi poisikesega.

„Ma otsisin sellest pillist vaimu, kes mängib. Olgugi, et sellel pillil on hoopis viletsam vaim kui orelil, aga ma tahtsin teda ometi leida,“ seletas „kurjategija“.

Usku ja julgust, poja!

Karjasena oli Tannil kiriku igapäevane külastaja.

„Mis õpetaja rääkis?“ küsiti sageli kodus.

„Ei mäleta,“ oli siiras vastus.

Kuidas võiski ta sellest midagi mäletada. Kogu tema huvi ja tähelepanu kuulus vaid orelele.

Nädala sees aga, mil väike Tannil hoidis kodus Märdimäel karja, ehitas ta endale ise esimesi oreleid. Karjapoisi oreleid. Kaks leppa painutati alla, teine teise jala alla, kolmandast hoiti kinni ja nii siis mängiti. Vapralt tallates, ja suu pidi tegema oreli bassi-hääli.

Mida enam sigines väikemehe turjale aastaid, seda enam hakkas väikemees igatsema orelimeistriks! See oli nii suur ja otse muinasjutuline igatsus, mida ei usaldatud avaldada kellelegi. Kuidas teha orelit, kuidas? Kes ütleks seda paljasjalgsele talupoisile? Mehikesele, kes vaid mõne talvekese võis sökkuda küla-kooli teed.

... Usku ja julgust. Need olid kummalised sõnad. Neid sõnu armastas sageli õpetaja öelda. Need hakkasid väikemehe hinge. Usku ja julgust!

Nii ta alustaski igasuguste vilespillide ja pasunate meisterdamist. Nii karjas kui ka jõudehetkedel. Pühapäeviti aga uuris innukalt orelit kirikus. Siis alustas viimaks oreliosade valmistamist. Tannila ind ja väsimatus nakatas ka vendi. Üheskoos treiti ja meisterdati. Jõudetundidel, õhtuti, pühapäeviti. Ent miski ei tahtnud õnnestuda. Küll lagunesid vileid niiskuse tõttu, küll ei pidanud puukude häält. Kui sageli vennad sest „tühjast tööst ja vaimu närimisest“ tüdinesid, kuid Tannil ei tüdinenud.

Õnneks sai ta sõjaväkke astudes orkestrisse ning tal avaness võimalus sõjaväe töökodades 4^{1/2} aasta kestel jätkata katseid. Siin tarvilikkude abinõude käepärast olles jõudis ta paljudes üksikasjades selgusele; siin leidis ta meetodeid, mida seni polnud kasutatud. Mõne aasta pärast võiski valmida vendade Kriisade ühistöö tulemusena esimene orel. Orel, millele leidis kohe ostja Vastseliina valla kooliõpetaja näol.

Tagasihoidlik tee oli avatud. Kordkorralt ulatuslikumad ja tugevamad ore-

lid hakkasid maailmavalgust nägema Haanja talutaredes valminuna, minnes teenima jumalaskõnna, laulu ja vaimu.

Ja iga orel osutus oma eelkäijast väärrikamaks, täielikumaks.

„Uskumatud Toomad“.

Kui Rõuge kiriklas anti välja Pindi abikirikule orelivalmistamise tööd, oli kirikuõpetajaks saksasoost pastor Hollmann. Kriisad olid eelmise õpetaja, kuulsa Rudolf Kallase, ajal juba Vana-Roosa kiriku jaoks oreli valmistanud, mis kõigiti rahuldavaks osutus. Seepärast usaldasid nemadki tulla oma kavandite ja plaanide ning kalkulatatsioonidega võistluspakkumisele.

Kirikhännale teatati, et Haanja talupojad Kriisad tahavad ka orelit endi valmistada. Hollmann jäi hämmastanult vaatama hallides talupojakuubedes tagasihoidlikke ja vaikkeid mehi ning lausus ilmse üllatusega:

„Ma olen kuulnud küll Valckerit ja Sauerit oreleid valmistavat, aga et Haanja talumehed ja piibumeistrid ka seda oskavad, seda ma pole veel kuulnud ja ei taha kuidagi uskuda!“

Viimaks ometi sai Tannil Kriisa oreli valmistamise lepingu. Orel valmis ning seati üles. Vastuvõtmisele kutsuti asjatundjana Rudolf T o b i a s. Viimase hinnang oli lakooniline, kuid väärrikas:

„Orel on enam kui rahuloldav.“

Visalt taheti siiski tunnistada talutarest ilma mingisuguse vastava hariduseta orelimeistrit.

Vastseliinas oli Kriisade valmistatud oreli vastuvõtmine. Asjatundjaks oli võistleva firma — Saueri — esindaja. Tahtes leida viga lõõtsa võimsuses, lõi käd küünarnukkide ulatuses klahvidele.

„Ah-haa,“ arvas esindaja.

Kuid see „ah-haa“ oli enneaegne. Tannil Kriisa läks kellamehele appi ning orel helises võimsalt, peatamatult. Ja pidigi „talupoja“ orelit „surnuks lööma“ tulnud muusik pillile vaid parima atestatsiooni andma.

Niisuguseks meheks jäi nii Kriisa kui ka ta vennad. Tagasihoidlikud, endasse süvenenud, suletud kõigele välisele hülgusele, võõrale. Teda ahnitsesid endale

E. Järv. Kalevi sõit kotka seljas.

E. Järv. Tuuslari surm.

orelitööstused nii Vene riigis kui ka välismail. Tannil Kriisa jäi aga oma keeva vanematest päritud talukesse põllumeheks, kes ühtlasi kodukäsitöona harrastas oreelite meisterdamist. Kümneid, mitmeid kümneid oreleid valmis aastakümnete vältel Haanjas — leides endale asukohad paljudes jumalakodades, koolides, kodudes.

Muru kasvab kalmu pääle ...

Päeval, mil Eesti Vabariik sai 22-aastaseks, lahkus 74-aastasena elavate hulgast pika puhkuse järele igatsetu hakanud töömees — Tannil Kriisa. Lahkus tüübiline ja eeskujulik Eesti

mees, kes oma sitkuse ja jonnaka usuga oma ettevõttesse uskudes sai suureks meistriks, sai nooruse tubliks eeskujuks.

1. märtsil, 1940. a. sängitati peaaegu kogu koduvalla ja sadade Rõuge kihelkonna inimeste osavõtul lahkunu liivasele asemele. Viimati mängis Rõuge kirikus tema puusärgi juures tema valmistatud oreli leinaviise kadunu Konservatooriumi lõpetanud poeg ...

Varsti kasvab üle sellegi kalmu Rõuge kiriku lähedal asuval kalmistul muru. Kuid eks üle orelimeistri kalmu helise veel kaua-kaua tema enda valmistatud oreli helid, mida mängitakse igal pühapäeval.

Selma Lagerlöf surnud.

Sääl ta seisab mul raamatukapis — kogu Tammsaare looming. Oieti küll mitte just kõik, ent enamus süiski. Ning üsna „Tõe ja õiguse“ kõrval Ed. Wirza „Taevaredel“ — Läti talupoegade „Tõde ja õigus“. Süis tulevadki Selma Lagerlöfi 2-köiteline „Jeruusalemm“, ta „Gösta Berlingi saaga“, „Charlotte Löwenskjöld“, tagasihoidlik „Ühe mõisa lugu“, saksakeelne „Nils Holgersoni imelik teekond läbi Rootsi“ j. m. t.

Kõik nende vaimukiirguste autorid on nüüd lahkunud, — üksteise järele, nagu oleks see nõnda määratud. Eks olnud see imelik, et kahe naabri — Eesti ja Läti — vaimusuurusi tabas surmavikat ühel-samal päeval, ainult mõnetunnilise vahega. Ning 16 päeva hiljem kaotas Rootsi oma suurvaimu — Selma Lagerlöfi, Nobeli laureaadi, Greifswaldi ülikooli audoktori, Prantsuse aulegioni märgi kavaleri ja ühe sädelevama tähe maailmakirjanduses.

Sellest on juba õige palju aastaid tagasi, millal paljasjalge poisi kätte sattus kõhukas raamat — „Nils Holgersoni imelik teekond läbi Rootsi“. Ei olnudki ma tollal tea-kui-suur kirjandusesõber, ent tolle raamatu meisterlik tõe ja luule sulang omas ennenähtamatut võimu. Seda raamatut sai süis loetud enam kui kord, sai kaaslastega ta sisu arutletud, vaieldud. Aastad läksid, üha enam sai tuttavaks maailma suurimate vaimusangarite looming, ka Lagerlöfi oma, ent ikka meenus too esimene — „Nils Holgerson“. Ning elavaks said teose leheküljed, kui nägin madalalt metsahanesid üle metsade ja mägede lendamas.

Nüüd on autor läinud puhkama, ent tahtmatult kandub mõte kogu ta vaimsele pärandusele ning isikule, kes oli nii suur oma vaimult ning kellele ülimaks oli armastus vaikuse, lihtsuse ja maa järele. Kuidagi omane tundub ta meile, eestlasile. Võib-olla seetõttu, et elame veel liigselt Tammsaare kaotuse mõju all. Jah, sest samuti nagu Tammsaare mõistis teravalt hukka sõda kui hullumeelset mõlu, uskudes üha parema saabumisse, nõnda tundis ka Lagerlöf ainult hääd. Õigluse ja rahuaute suureks apostlikuks on teda nimetatud, ja seda mitte ekslikult.

Sündinud 20. novembril 1858 Wärdlandis vanas Marbacka perekonnamõisas, kasvas Lagerlöf niivõrd oma kodukoha ja ümbruse mõju all, et see jättis sügavalt jäljed kogu ta loomingusse. Tegeldes kauemat aega õpetajana väikese Landskrona linna tütarlaste algkoolis, suutis ta teha vaid katsetusi kirjanduse alal, kuigi tundis selles oma kutsumust. Kui aga Stokholmi naisteajakiri „Idrin“ 1890. a. kevadel korraldas novellivõistlust, langes Selma Lagerlöfi „Gösta Berlingi saaga“ esimestele päätükkidele 500-kroonine auhind. Teos Lagerlöfi põhjamaisest kodumaast, põimitud kokku muinasjuttudest, jutustustest, lapsepõlve-

mülestustest; teos tulvil üllast luulet ja tõde oli pannud aluse suurt tulevikku rajavale kirjanikule. Lagerlöfist, vaevest algkooliõpetajannast Rootsi väikelinnas, sai kutseline kirjanik, kes ostis tagasi oma perekonnamõisa ning paljude reiside vaheaegadel elas pidevalt oma lapsepõlvекodus. Sääl sündisid teosed, mis töid talle üle maailma ulatuvat kuulsust ning 1909. a. Nobeli kirjandusauhinna. Sääl sulges ta nüüd silmad ka igavesele unele.

Millist osa tunneme meie, eestlased, suure rootslase loomingust? Seda pole just raske loetella, kui mitte arvestada siin-sääl ilmunud lühilugusid, milliste loetlemäne osutuks raskeks. Ta parimaist teoseist on tõlgitud „Nils Holgerseni imelik teekond läbi Rootsi“ (1932), 2-köiteline „Jeruusalemm“ (1936), Löwenskjöldi triloogiast („Kindrali sõrmus“, „Charlotte Löwenskjöld“, „Tüdruk Dalarnast“) — „Charlotte Löwenskjöld“ (1937) ja „Kindrali sõrmus“ (1927), „Gösta Berlingi saaga“ (1939). Vähemtähtsast lisanduvad neile „Hüljatu“, „Härä Arne varandus“, „Ühe mõisa lugu“, „Vagajutud Kristusest“ j. m. t. Pole huvituset, et neist Lagerlöfi esimene ja parim teos — „Gösta Berlingi saaga“ ilmus viimaseina.

Jah, muidugi — Selma Lagerlöfi looming on sügavalt rootsipärane, ta on võrratu Rootsi talupoegade sisemaailma kujundaja, suur muinaslugude jutustaja oma kodumaalt, ent ainult seda tunnistada oleks süiski ülekohus suurvaimu vastu. Ei, sest Selma Lagerlöf on pühenanud oma meisterlikku psühholoogilise loomingu kogu inimkonna kõrgete ideaalide ja aadete teenistusse. Kõigele sellele, mis on õilis, aus ja häü, on kirjutanud Selma Lagerlöf. Ta teosed väärivad seismist aukohal iga rahva juures ning igale rahvale võib ta omasena tunduda.

Rahu ja vaikust armastas meie Tammsaare, jäädes inimesena varju ja lastes kõnelda oma teoseil. Maad, rahu ja vaikust, terveid ja lihtsaid inimesi, kes rõõmsalt ja vaikides teevad oma igapäevast tööd, inimhinge igavest noorust armastas Lagerlöf. Mõlemad nad säilitasid vaatamata kõigele sellele, mis toimus nende ümber, usu inimestesse, mõlemad nad leppisid inimlike nõrkustega kui paratamatu elu kaasnähtega ning suhtusid armastuse ja leplikkusega ümbritsevasse. Kas on veel paremat tõendit nende suurusest ja teatavaist sarnasusjoonist sügavaimas olemas? Kas võimegi suurvaimude hinge põhikoos otsida ja loota rohkem taolsust? Kuid kas see pole küllaldaseks õigustuseks nendele ridadele; kas see pole küllaldaseks õigustuseks, et leiname koos Tammsaarega ka Rootsi suurvaimu — maailmakirjanduse sädelevamat tähte — Selma Lagerlöfi!

J o h a n n e s K a u p.

Seep Sunapart pajatab...

Virgul tehti aprillinalja.

Kallid maanoored!

Nüüd, kus ilmad on juba üsna vastuvõetavad, polekski enam õieti aega kirjakirjutamiseks. Seepärast ma siis seekord jätan pühadeelsed sündmused hoopis vahele, samuti pühad, kuna need päälegi möödusid nii lõbusalt, et polnud „sündmuste“ tekitamiseks aegagi, ja püüan teile pajatada nendest luhata- kui ka kordaläinud aprillinaljadest, mis Virgul praegugi veel kõneainet annavad.

Nagu igal ooperil on eelmäng, nii igal juhtumil eellugu. Seepärast pean küll hakama pääle ühe viimase püha sündmusega.

Kas te kõik teate, mis asi on šapirograaf? No ei tea! Mina nüüd teile seda kah seletama ei kavatse hakata, sest meie ise karjapoisiga valmistasime selle salapärase riistapuud „Tõusev Nooruses“ möödunud aasta esimeses numbris toodud artikli järgi „Odav šapirograaf“, ja soovitame siis teilgi seda lugeda kui huvi on, ja minupärast kasvõi järeleegi teha.

Selle šapirograafiga oli säärane lugu, et — odav, nagu märgib pääliskiri, ta küll ei tulnud. Muidugi ei läinud materjal kalliks, sest liimi leidub ju igas talus ja tädi Amalie arstirohu-kapikesest leidsime just niipalju glütseriini, kuipalju meie vajasime, aga just pahandusi oli palju.

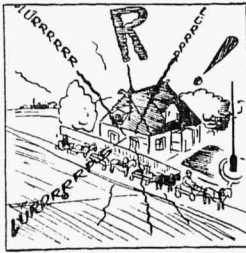
Esmajoones too liimipott läks — tingimata läks, sest ei mina ega karjapoiss tunnistanud ennast süüdlaseks — pliidile ümber ja ajas kööki sihukest haisu ja suitsuvingu, et tädi Amalie peen nina seda juba mitme ukse taha haistis. Igatahes ilmus ta kui meteor äkki kööki ja meie „vabrik“ tuli rutem kui muidu köögist evakueerida. Suure kurjaga unustas tädi Amalie uurimata, mida me sus-

sitame ja kust materjali hankinud. Seda parem muidugi meile, kes me hädasti lisaks kõigele muule veel tädi Amalie tuliut pannime vajasime. Selle me ka hiljem „laenasime“, kui tädi Amalie juba köögipiirkonnast kaugemale oli siirdunud ja meie karjaköögi endi töökojaks valisime.

Kui too „imemass“, mis ühest tekstist kasvõi poolsada äratõmmet annab, nagu artiklis lubati, karjaköögis, igaks juhuks varjulises kohas, alles hangus — arutasime toas, mida me kõige esmalt paljundama hakkame. Kaugem kavatsus, milleks õieti šapirograaf kavatsatud, seisis küll Põõnaku külaajalehe väljaandmises, aga — iga asi vajab ju enne kõike proovitööd. Kuna maailma suurim nalja- ja viguripäev 1. aprilli näol ees seisis, siis arvasime, et šapirograaf vast naljategemisel palju kaasa võiks aidata.

Aga igauks avaldas isesugust soovi. Karjapoiss näiteks arvas, et tuleks laiali saata ringkiri lastevanematele, et valitsevate segaste ilmastikolude, maailmaasjade ja sarlakite tõttu ärgu lapsi enne aprilli keskpäiku kooli saatku. Sulane Kaarel jälle soovitas laiali kanda ümbruskonna inimestele teated, et esmaspäeval, 1. aprillil kella 4—5 hommikul jagatakse vallamaja juures prii suhkrut, kilo iga naase pääle, kuna mina tahtsin Põõnakul korraldada pimendamisharjutust.

Kõik ettepanekud tulid kaalumisele ja igauks kaitses oma sooviavaldust. — Kõige esmalt langesid arutuselt karjapoisi soovid, kuna need teenisid puht egoistlikke sihte — jääda koolist ära! Päälegi manitsesime karjapoissi mitte unustada, et haridus ja tarkus inimese kalleim vara on ja et ta hääl meele koolis peab käima. Et säärast manitsuskõ-

1. Ants on julge mees. Ta asub juba siis sööma, kui teised veel kohta otsivad.

2. Suppi sööb ta nii tugeva lõrinaga, et hobused maanteel ehk muvad.

3. Kogu eine kestvus ei tee ta tegemist lauanaabritega, et neid mitte tülitada.

4. Ka kaugemad püüavad saada Ants ise kätte, teiste abi pole temale tarvis.

net kergem on pidada kui selle järele käia, sellest muidugi vaikisime.

Sulase Kaarli ettepaneku vastu rääkisid põhimõttelikud arusaamised. Muidu ei saa maailmas mitte midagi, vähemalt mitte tänapäeval. Selle kohta on isegi üks vanarahva tarkus — et kinkijad on ära surnud, muidu andjad mulda läinud! Ja seadused keelavad koguni kerjamisegi. Ameerikas olevat vähemalt niisugune nõue, et kui tahad kerjaski olla, pead ikkagi töötades leiba teenima, näiteks kasvõi laulma. Kas talle aga selle eest maksetakse, et ta laulis, või selle eest, et ta järele jätkaks ja enam ei laulaks, vot seda ma küll ei tea! — Aga ju meilgi mustlasi põllutöödele tahetakse panna. Kas see läbi läheb, seda lugegu juba nad ise kaartidelt ja käejoontelt. Kui tõesti pannakse, siis parem hakaku ise, enne kui sunnitakse.

Nii siis sulase Kaarli ettepanek langes põhimõttelikult kavast välja. — Mis puutus minu ettepanekusse — korraldada pimendamisharjutus, siis asuti selleleagi ägedasti kallale. Et mis harjutust siin maal. Egas see pole mõni kitsas linnaulits, et nagu veidi mujale vaatad, nii kuhugi alla jääb või mõne tüseda mammiga kokku põrkad. Ja kui äkki jääks linn koguni pimedaks kah veel, siis pole muud kui päälüüa praksuvad kokkupõrgetes. Ju siis nad peavad harjuma ja harjutama pikkamööda — need linnainimesed. Aga maal — pole vaja!

Sedaviisi me vaidlesime, ega mõelnudki keegi vahepääl vaatama minna, kuidas hantub meie vastne üritus. Ning kui õhtul karjakööki läksime, et „trükikoda“ ära tuua,

leidsime pannipõhjal vaid rea imelikke jälgi. Sulane Kaarel tõmbas suure põmakuga lahtiläinud karjaköögi laudapoolse ukse kinni, vandus tulist kurja ja lubas kanakindrali kogu personaaliga supipotti torgata. Ega rõõmsad polnud meie karjapoisigagi. — Kui aga nüüd põhjalikumalt seda asja mõelda ja arutada, siis — mis sa uudishimu vastu ikka teed, ole siis inimene või kana! Ja ega's laut see õige kana paik ikka kah ei ole, seda ju maanoorteringiski referaatides ja kõnedes lausa kinnitatud — sellest kanad isegi aru saavad ja nagu ukse veidi praokile jääd — kohe on nad karjaköögis. Siis me otsustasimegi — kanalad on Virgule tarvis, mille pääle käedki kokku löime, sulane Kaarel, karjapoisid ja mina — Peep Punapart — isiklikult. Ja kuigi ma praegu täpselt ei tea, missugune see kanala just peab olema ja kuidas teda ehitada, siis — millele mina juba kord käed külge olen otsustanud panna, see peab ka minema — olgu takistus kui suuri. Eks ole ju ka küllalt neid, kelledelt nõu küsida.

Tolle kanala-mõtte tõttu polnudki kahju, et šapirograaf nassu läks ja otsekohe utki ei saanud teha, kuna tädi Amalie rohukapis ei leidunud enam ainustki tilka glütseriini. Nii sai vana Kadri koguni pannigi tagasi, mida ta muidu küll niipea poleks näinud. — Kanapere esindajaile otsustasime aga siiski väikese vingerpussi mängida.

Niisugune see üsna pikk eellugu oligi.

1. aprilli hommik algas seega, et vana Kadri laudast suure kisaga tuppa tormas — laudas olla tont, koguni vanakuri ise!

söögikombed.

5. Et perenaisel oleks vaeva vähem, „teeb“ Ants ise taldriliku puhtaks.

6. Lõpuks pöörab ta tühjad nõud lauale kummuli ja nuuskab nina salvrätikusse.

7. Sääraste söögi-kommetega saab Ants kogu külas kõnealuseks.

8. Antsu silmad avab „Tõusev Noorus“, kus õpetatakse noortele kohast käitumist.

„Mis sa nüüd ajad naljajuttu,“ tõreles tädi Amalie, „ise juba vana inimene.“

„Ei aja naljajuttu kedagi. Ise oma silmaga nägin, et oli vanakuri,“ tõendas Kadri.

„No kuidas ta siis välja nägi, see vanakuri“ — oli sulane Kaarelgi asjast huvitatud. „Kas oli saba taga ja sarved pääs?“

„Polnud sellel sarvi ega kedagi. Ega's vanakuri tulegi oma tõelise olemise ja näoga. Oli sihuke kuke moodi, aga palju suurem.“ — Ja mida enam Kadri kirjeldas toda kuke moodi vanakurja, seda suurema kogu see võttis, kuni lõpuks juba vasikaga ühesuurune oli.

Kirved ja muud terariistad kaasas, mindi lõpuks lauta, muidugi ka mina, kes ma säärastelt sündmustelt iialgi puududa ei tohi. — Ainult Kadri jäi tuppa, ega julgenud kaasa tulla.

Igatahes oli vanal Kadril teataval määral õigus, sest laudas istus õrre pääl tõepoolest süsimust kukk — kuigi mitte sugugi suurem kui üks tubli tõeline, normaalne, viks ja viisakas kukk. — Tädi Amalie aias vist kohe midagi ja kuna ta pole just arg — otse vastupidi, siis astus ta lähemale. Sest Virgul pole kunagi olnud ühtegi musta kukke, küll aga üks uhke valge — ja seda polnud nüüd kuskil! — Kuke kaelas ilutses aga siit — „Aprill!“ — Kuna tädi nägu ennustas kurja, siis kadusime karjapoisiga enne kui ta jõudis veel midagi lausuda. Aga oma aprillinalja tegi tädi Amalie meilegi: igatahes istumisest pärast seda „nalja“ ei hoolinud tükil ajal.

Nii algas aprill vana Kadrile hirmuga ja armu ei antud meilegi.

Kuna 1. aprill oli hirmus vesine ja igal pool tilkus, siis ei tulnud õiget tujugi edasiste aprillinaljade tegemiseks. Ometi tuli too nali säält, kust seda ei teatud oodatagi.

Meie valla-kasak ehk käskjalg, tema on sihukese imeliku mõtte endale pähe võtnud, et tema abiellub tädi Amaliega. No meest ennast pole ollagi — see tähendab — turske ja priske mees on ta välimuselt küll, aga midu „kehva vend“ — nagu meil maal öeldakse sihukeste meeste kohta, kes pole „landsmannid“. Tädi Amalie on ju midu kõva karakteriga inimene ja siiani pole toda abielu veel karta, aga mine võta kinni, naise süda olevat põhiolemuselt siiski üks üsna pehme värk ja ega tea, millal sihuke härdushoog pääle võib tulla, et äkki ükskord kosjad tollelt mehelt vastu võtab. Sulane Kaarel tähendas selle pääle, et tollele kasakale tuleb selgeks teha, kuspoolt Virgu uksi sulgeda tuleb. See juhus avanes meile just 1. aprillil. Nimelt tuli too „massuurikas“ — nagu sulane Kaarel meest nimetab, kuna see tõeliselt olla rohkem Virgu talu kui tädi Amalie enda jahil, jälle oma külastusretkele. Tädi Amalie, nagu ta on, viisakas inimene, kutsus külalise muidugi tuppa ja kui see õhtusöögiksi veel ei osanud ära minna, siis kavatses ka külalisele söögilauda koha katta. — Sulane Kaarel pidas momenti kohaseks külalisele tuul jalge alla teha, aga lõpuks leidsime, et 1. aprill võimaldab meil hoopis lõbusamalt valla-kasakat Virgult igaveseks võrutada.

Tädi Amalie oli algul küll nagu veidi ülalatu- nud, kui me kõik endi kaasabi pakkusime laua katmisel, aga jättiski siis selle vana Kadri ja meie hooleks ja asus külalisega juttu puhuma.

Tollel õhtul oli Virgul üks ilus ja lõbus õhtusöök. Ainult kasak ja kosjakandidaat, vaatamata tädi Amalie suurele sundimisele, ei näinud omavat erilist isu. Kui aga tädi Amalie kah kasaka moodi veini asemel peedi vett oleks pidanud jooma, soola suhkru asemel tee sisse panema, tubakalehtedest kanget teed tarvitama ja muid uudissööke maitsema, mille eest me endi kolmik-vandetseltsiga hää seisime — vaevalt tädi Amalielgi erilist isu oleks olnud. Kui me siis veel kasakale nõõpnõelu istumise alla sokutasime, tema kalossid põrandalaudade külge naelutasime, Krantsi kallale hässitasime ja muid vigureid tegime, siis usume, et seda soovimatut külalist enam Virgul ei näe, vähemalt mitte niipea.

Mõtlesin teile veelgi kirjutada, aga ringi esimees Peeter Pass, kes praegu just Virgule tuli ja minu kirja luges, soovib, et ma

lõpuks kõneleksin ka sellest, et Põõnaku maanoored ja isegi noorliikmed pääle vigurite ka hoolega ametis on ja ettevalmistusi teevad kodust tööülesannetega algamiseks. Kõik noorliikmed, kes ükskord tahavad täisõiguslikkudeks maanoorteks ringis saada, peavad valima kaks kodust tööülesannet, milledest üks peab kindlasti olema kas kanakasvatuse või suhkrupeedikasvatuse võistlusest osavõtmine vastavalt „Tõusev Nooruses“ toodud määruste kohaselt. — Teised liikmed hoolitsevad hoolega, et tuua auhindu ka Põõnakule nii kanakasvatuse kui heinaseemnekasvatuse võistlustelt.

Et kevade tuleb kihutades ja võib-olla koguni selleks ajaks, kui maanoorte ajakiri lugejate kätte jõuab, viimase kübeme lumest sulatada jõuab, siis mina soovin teile kõikidele parimat tööalgust väljas põldudel, aedades, uudismaadel ja igal pool mujalgi, kus töökaed tegevusse pannakse.

Palju päikest ja kevadist töömeeleolu!

Noorliige

Peep Punapart.

Põõnakul, aprillis 1940.

Milleks vajame ühislaulu?

Maailmas püsib alaline võitlus oma huvi ja üldhuvi vahel. Sageli näib, nagu oleks see vastolu võitmatu ja seega paratamatu, nagu oleks inimene loodudki ainult selleks, et rahuldada oma huvi ja nagu oleksid üldhuvivid siin ainult üle- arusteks tõketeks, mis takistavad inimest selles loomupärasest kalduvuses.

Mis on seesuguse vaate tagajärg, seda teame kõik: sõjad, revolutsioonid, võitlused, roimad, tülid, lahkhelid — kõigi vaimsete ja aineliste väärtuste varisemine...

Kui aga küsida, mis on inimese õige, põhiline ja kõikehaarav kutsumus, mis- sioon, siis saab siin olla ainult üks vastus: kaotada vastolu oma ja üldhuvide vahel!

Meie kõik tunnustame seda aadet, kahjuks aga ka meie kõik unustame sel-

le lubamatult sageli. Vähe sellest, et meie siin loodame ainult kainele mõis- tusele, — mõistus ei ole sageli kaine, teda mõjustavad tundmused! Nii peaksime arendama ja kasvatama ka oma tunde- maailma, et sellest kaoksid need tegu- rid, mis tõukavad meid vihale, sallima- tusele, üksteise mõistmatusele, kiusulik- kusele, üleoleku taotlemisele ja teistele hingelistele vääromadustele.

See mõttekäik viib meid kunsti, ühes sellega ka muusika juure. Kunagi oli kunst eliidi, nn. „kõrgema kihi“ ajaviide, mingi omaette ilutsev ja peen- nutsev mäng. Need ajad on aga ammu- gi möödunud ja kunstist on saanud või- mas ja sügavaletungiv tegur, mis on või- meline muutma inimese hingehoiakut — seda, milles tänapäeva teadus näeb kõi- gi pahede, kuid ka kõigi hüvede allikat.

Eriti mõjuv kunstidest on muusika, sest ta kõneleb hingest-hinge, minnes mööda mõistuse salakavalast tõkkeist ja takistusist. Igaüks meist on kordki elus omanud hetke, kus muusika on meid liigutanud, meis mingi imepärase, selge ja kauni meeleolu tekitanud. Ärgem pidagem neid hetki nõrkuse või lapsikuse hetkedeks, sest neil hetkil on kõneldud meie kõige ülevam, õiglasem ja põhilisem osa: meie hing! Ja igal sellisel hetkel on kaugeleulatuv, sügavaletungiv mõju: iga selline hetk teeb meid seesmiselt paremaks ja väärtuslikumaks!

Muusikat aga ainult kuulata; see oleks ühekülgne. On tarvis ka ise musitseerida.

Siin aga põrkab enamus meist tagasi: ei oska, pole õppinud, pole lauluhäält, pole aegagi! Kuid on olemas isemusitseerimise vorm, mis ei vaja õppust, eriliselt koolitatud häält, ei nõua erilist aega ja — väldib ka häbenemise: see on ühislaul! Kahjuks see ala on meil kauemat aega sõõdis püsinud, tänuväärset aga just nüüd on toimumas siin ulatuslikum aktsioon.

Ühislaulu puhul on märgitud, et see ei olevat kunstipärane, ei olevat ilus. Ühislaul aga ei olegi määratud kunstikriitikutele kõrvadele, — ühislaul on määratud kaaslauljatele enestele! Ja kes ise pole tundnud seda seesmist mõju, mida ühislaul võib kaaslauljatele pakkuda, see ei saa selles küsimuses kaasa rääkida!

Nii siis: ka ühislaul on tegureid, mis aitab kaasa inimese siseelu arengule ja rikastumisele. Kuid tal on veel otsekohe-seid ülesandeid: ühislaul seob, liidab tervikuks, soodustab vastastikkuse arusaamise ja hindamise arenemist, seega kasvatab ühistunnet. Seda aga vajame

enim, sest üldhuvid saavad esineda vaid sääl, kus oleleb ühiskond, rahvas, riik-kondsus. Vähe sellest, et teatav grupp inimesi vaid väliselt, puhtmõistuslikult end tunnustab tervikuks, — selline terviklikkus ei püsi, kui temaga ei kaasne ka seesmine veendumus, tundmus!

Üldiselt arvatakse, et muusika, nagu teisedki kunstid, teeb hellaks, nõrgestab, suigutab. See on täiesti vale arusaamine! Kes saaks seda väita võimsa, mehise, isamaalise ühislaulu puhul! Teame, et ühislauluga minnakse isegi võitlusse!

Nagu märgitud, toimub meil praegu ulatuslik aktsioon ühislaulu propageerimiseks. On kirjastatud „Valik ühislaulule I“, mis on saanud erakordselt sooja vastuvõtu osaliseks. On korraldamisel rida ühislaulu-juhatajate päevi. Raadios toimuvad vastavad instrueerimistunnid.

Haaraku see aktsioon eelkõige noori, kasvavat põlve, — neid, kes kord võtavad pihku elutüüri! Kasvatagu ja arendagu neis ühislaul ühistunnet, üldhuvide meenutamist, rahvusterviklust ja õiglust! Aidaku ta tasandada kõiki hingelisi väärkallakuid, mis on vastolus aatega: viia leppimisele ja koostööle kõiki inimesi!

Seepärast: asutagu igas maanorteeringis viivitamatult ühislaulu harrastamisele, leitagu ärksaloomuline ja muusikahuviline noor, kes seda tööd asuks juhataja, tellitagu viivitamatult noodiraamatuid, et nüüdsest päle ükski koosolek või koosviibimine ei mööduks ühislauluta!

Kui nii talitatakse, siis tulemused ei lase end kaua oodata!

Elm. Luts,

-Lauljate Liidu büroojuhataja.

Kuidas kirjutada kirjanduslikku teost.

Johannes Kaup.

Kirjutamisoskus, tänu tähelepanule, mida tolele harrastusele on pühendanud üha süvenev maanoorteliikumine, on maanoorte hulgas kasvanud suurte sammudega. Tüüpilise ma tunnuseks sellest olgu meenutatud paljudest seda tõendavaist asjaoludest ainult üht: kui Järva Maanoorte Ühendus kuulutas välja kirjandite võistluse, saabus tervelt 103 tööd, ja seda ainult Järva maakonnast. Sellest hulgast paljud osutusid trükikõlvuliseks (vt. „Kõldehoidja“ 1939.) ning paljud väärised ergutamist.

Kuid paistab, et noortele kirjutamisel valmistab suuri raskusi kirjandusteoorialiste teadmiste puudumine. Kirjandid valmivad enamail juhtudel referaadi-laadis. Jutustatakse sündmusi ja kirjeldatakse loodust, kuid ilma mingi kindla süsteemi ning vahekorraga. Kõige piinlikuma hoolega välditakse aga dialooge ja monolooge, s. o. kahe- ja üksikkõnesid. Kui neid aga siiski juhtub eksima töösse, siis umbes säärases laadis: „Tram-tam-tam...“ ütles See, „Tram-tram-tam“ vastas Too, „Taram-taram-taa“ arvas See, „Tam-taram-tatam“ vaidles Too.

Ons tarvilik dialoogi (kahekõne) puhul tingimata lisada igas lauses, iga ütluse puhul, et seda arvas just see ja toda too? Kui üks midagi ütles, üks siis ole loomulik, et teine ja mitte sama isik sellele vastas.

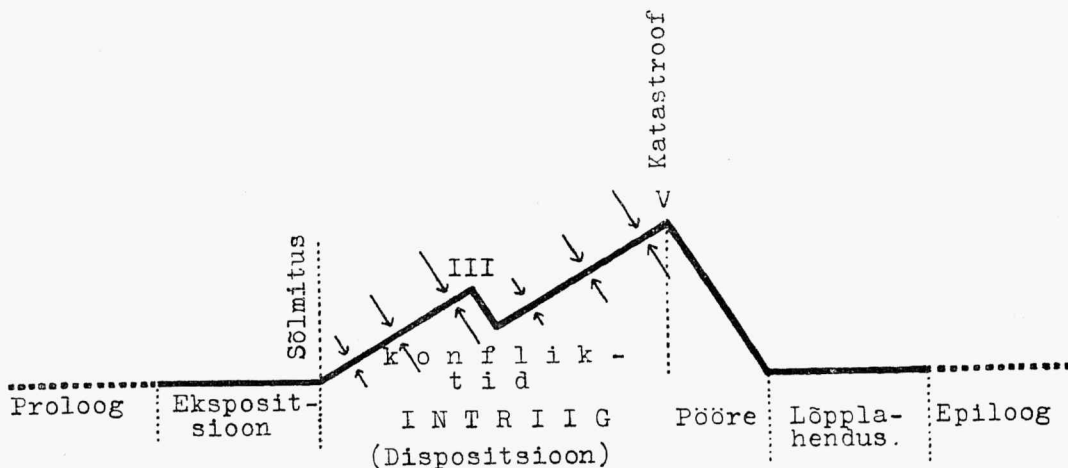
Kuid on väga palju muudki, mida on tarvilik teada kirjutama asumisel.

On loomulik, et esimene, mida vajatakse mingi kirjandi või kirjandusteose kirjutamisele asudes, on üldmõte, põhiidee või teema. Teema on aine, millest tahetakse teoses kõnelda ja mis keskendab, koondab ja juhib sündmustikku. Kuid ega teema ei tarvitse olla päälkiri, nagu tihti ekslikult arvatakse. Ei. Kui Juhan Liiv kirjutas novelli „Vari“, siis ei mõelnudki ta teemaks valida varju kui seesugust, vaid karjapoiss Villu kurb saatus oli see, mida Liiv käsitles. Varjul oli ainult kaudne side teemaga ning teema oli päälkirjast palju ulatuslikum. Kuid palju enam, teemasid võib ühes-samas teoses esineda koguni mitu, kuid päälkirju tuleb ikka

üks. Nõnda on see valdavams enamuses, eriti aga ulatuslikumate tööde puhul. Näitena olgu ainult toodud, et Mait Metsanurga „Ümera jõel“ käsitleb paljusid teemasid, s. t. küsimusi, kuid päälkirjaks on vaid episood — lahing Ümeral.

Päateema omakorda jaguneb kõrvalteemadeks, milliseid on arvukalt, nagu eluski juhtub palju üksikjuhtumeid. Kuid muidugi saavutatakse piir, kus päateema ei anna enam jagada. Sääraseid jagamatuid osi, millest moodustub teose sündmustik, nimetatakse motiivideks (loodusmotiivid jne.). Motiividest omakorda nimetatakse rändmotiivideks sääraseid, mis kujutavad endast tüüpilist temaatilist ühikut ja mille kordumine mitmes teoses paelub otsemaid meie tähelepanu. Sääraseid sageliesinevaid rändmotiive on näiteks lubaduse andmine hädaohu silmapilgul ning lubadusest loobumine hädaohu möödumisel (Juhan Liiv „Peipsi pääl“, Lydia Koidula „Loigu perenaine“ j. t.). Eriti esineb aga rändmotiive muinasjuttudes ja rahvaluules, mistõttu koguni rahvaluule uurimise meetod on ehitatud rändmotiivile.

Autor koostab seega teose motiividest, teiste sõnadega liikuvaist algelementidest. Seejuures ühel juhul esinevad motiivid järjestuses, nagu nad tegelikult esinevad elus ja kus üks tingib teist. Säärast motiivide ühendamisest nimetatakse sündmustikuks ehk faabulaks. Kuid motiive võib esitada ja esitataksegi väga sageli nii, et üks sündmus on toimunud küll ajalisel varem, kuid esitatakse hoopis hiljem. Kirjanik peab siin silmas vormuva teose kunstilist terviklust ja mõjuvust ning kasutab seetõttu säärast kunstikavatsuslikku motiivide järjestust, mida nimetame süžeesks. Kui aga kohtame sündmuse ümberjutustamisel motiive, mida võime jätta välja, ilma et ümberjutustus selle all sisuliselt kannataks, siis peame teadma, et neid nimetatakse irdmotiivideks. Nende kõrval esinevad dünaamilised ja faabula arendamisel väga olulised seotud motiivid, mille kaudu aste-astmelt kujuneb sündmustik. Teose kirjutamine

ilma irdmotiveideta, kuigi nad ei arenda sündmustikku, ei ole siiski mõeldav, sest irdmotiveid põhiliseks ülesandeks on valmistada teatud mõttes pinda, eriti aga — luua meeleolu. Töö menu võib sõltuda suurel määral sellest, kuidas autor oskab ja suudab kasutada irdmotiveid ning kuidas ta neid valib.

Need kirjandusteose osised selged, jõuame tegelaste ja ka päätegelase ehk kangelas juure. Tegelased on ju need, kes liidavad motiveid üheks kunstiliseks tervikuks. Tegelaste ja eelkõige päätegelase saatuse on see, mis paelub lugeja tähelepanu. Erinev on tegelaste iseloomustus, oles kas otsene või kaude. Leidub kirjandusteoseid, kus kirjanik iseloomustab tegelast otseselt juba nime kaudu (Veni-Villem, Lombak-Sass, Pläralära-Leenu jne.), on ka sääraseid (ja valdavas enamuses), kus tegelase olemus ja iseloom selgub alles pikkamööda, tegevuse kestel. Kuid on veel kolmas liik ja nimelt sääraseid, kus kirjanik kohe algul pühendab ruumi tegelase otseseks tuvustamiseks ja iseloomustamiseks (R. Roht „Talulapsed“). Selge on aga ka see, et kunstiliselt kõrgem on ikkagi teos, kus otsekohe algab tegevustik ning selle osava juhtimise kestel koorub lahti tegelase iseloom ja kuju.

Kuid kõik oleneb siin ju kompositsioonist, s. t. sellest, kuidas autor oskab ja tahab sündmustikku moodustavaid motiveid siduda ja järjestada kunstiliseks tervikuks. Kuid kompositsioonil on ka oma enam-vähem kindlad momendid (vt. joonis, mis toodud see-

tõttu tragöödia kohta, et sääal need elemendid on kõige reeglipärasemad), mida tuleb autoril alati pidada silmas.

Teose algus on tavalisti rahulik, tihti on selleks irdmotive, milles autoril võimalik luua meeleolu ning selle kestel ühtlasi tutvustada tegelasi, tegevusaega, tegevuspaika ning olulisemaid olukordi. Säärane rahulik algosa on ekspositsioon, kuid ekspositsioon võib (nagu juba eespool öeldud) olla jaotatud ka kogu teosele ning töö võib alata järsu sündmusega. Leidub aga ka sääraseid teoseid, kus avalehekülgedel esitatakse ammuolnud sündmusi, mis vajalikud järgneva mõistmiseks. Säärast irdosa teose ees nimetatakse proloogiks, lõpul — epiloogiks. Tänapäeval neid kunagi nii moes olnud kompositsiooniosi tarvitatakse väga harva. Epiloogi ei kohta peaaegu kunagi enam, proloog aga liidetakse harilikult osavate tõmmetega, kui tema järele on vajadust (mida muide juhtub harva), ekspositsiooni külge.

Rahulikuilmeline ekspositsioon katkeb harilikult mingi uue olukorra või sündmuse tõttu. See on sõlmitus, kus tekivad esimesed vastuolude alged, põhjustades edaspidi, sest otsekohe sõlmitusest algab sündmustiku areng — dispositsioon. Tekivad huvide grupid ja huvide kokkupõrked, hakkab vormuma võitluskäik uute tegelaste lisandumisega, millega käsikäes peab kasvama ka lugeja huvi loetava vastu. Võitluskäike ja kokkupõrkeid (konfliktide süvenemine ja areng) ning nende kujunemist nimeta-

takse intriigiks. Intriihide arv võib ühes-samas teoses olla tihti üsna suur: teoses võivad ristelda võitlused armastuse, maailmavaate, poliitika, varanduste, võimu, seikluste jne. ümber. Autori oskusest, leidlikkusest ja teravmeelsusest oleneb huvi suurus, mida lugejas tekitab võitluspoolte vastastikune suhtlemine antud momentidel (situatsioon) ning üksikutel kokkupõrkepunktidel (konfliktides). Siin ongi väga oluline osa ka dialoogil. Tühipaljas konfliktide kirjeldamine jääb alati elutuks ega tekita huvi. Kuid dialoog ei tohi seejuures mingil tingimusel kujuneda sõnademänguks.

Kui vaadelda antud joonisel intriigi kujunemist, siis pole raske märgata, et lugeja huvi peab tõusma pidevalt sündmustiku kasvavas pinges, mis aga hetketi annab järele ja osutab nagu vihjeid lahenemisele. Kuid samas liitub uusi asjaolusid, lisandub uusi konflikte, kuni jõutakse sündmustiku kõrgpunkti (kulminatsioon ehk haripunkt). Tragöödias on see koguni katastroof (kokkuvarisemine). Siis järgneb aga pööre — konfliktid tasanduvad kuni dispositsioonis arendatud vastuolude likvideerumiseni.

Nagu sellest nähtub, toimub kompositsioonilise süžee kujunemine enamasti ikka astmehise tõusu printsiibil ehk gradatsiooniliselt, s. t. mitte kogu aeg üles ronides, vaid kord lõdvenedes, siis uuesti tõustes. Nii saavutatakse rohkem loomulikkust ja usutavust ning lugejale antakse võimalusi järele mõtlemiseks, süvenemiseks, kuid ka puhkuseks. Kriminaalromaanides seda tihti ei taotleta, vaid sündmustikku keritakse pidevalt üles. Tulemuseks kunstipäratu virrvarr. Kuid ega gradatsioonigi ole igas kunstiteoses täiesti taoline — romaanis on intriigi areng aeglane, novellis dünaamiline, dramaatilises teoses aga kontsentreeritum kui üheski teises žanris.

Jättes käesolevas kirjutises täiesti kõrvale draama lähema olemuse ja arengu, samuti

komöödia, jandi, farsi, opereti jne., puudutagem veel ainult novelli ja romaani, sest just nendega on kirjandushuvilistel päämine kokkupuutumine. Liiatigi kiputakse vähegi pikemat tööd pidama romaaniks, väikesemat aga — novelliks. Paraku on see ometigi eksitus.

Öieti on suurmeister Goethe see, kellele kuuluvad esimesed katsed määrata novelli olemust. Tänapäeval nimetame novelliks ainult säärast ilukirjanduslikku tööd, milline omab kindlate tunnustena 1. ühe keskse teema ilma faabulat katkestavate episoodideta, 2. dünaamilise tegevuse (keskendatud ja tihendatud), 3. valmis karakteritega tegelased (iseloomude kujunemist novelli keskel ei võimalda novelli piiratud ulatus ja dünaamiline sündmuste areng), 4. puänteeritud lõpplahenduse (prantsuse keeles pointe = punkt, teiste sõnadega — lõpp peab mõjuma üllatavalt ja uudelt: õiget lõppu ei tohi aimata enne, kui mõni rida enne lõppu), 5. novell ei tohi olla pikk.

Romaani mõiste pärineb seevastu keskajast, kus romaaniga tähistati romaani rahvaste rahvakeeles (lingua romana's) kirjutatud ilmliku sisuga kirjandust (conte roman — romaani jutt). Romaan on suurte eeposte järglane, kusjuures tänapäeva romaani alglähteks on keskaegne avantüür ehk seiklusromaan. Kuid iga ajastu on lisandanud romaanile oma ideoloogia ja kunstilise kujunduse. Nii on see olnud alati (keskaja rüütelromaan, renessansaja satiiriline romaan, kodanlik seiklusromaan, sentimentilik perekonnanromaan, pihtimus- ja eritlusromaan, ajalooline romaan, sotsiaalolustikuline romaan jne.) ning nõnda on see ka tulevikus, kusjuures loomulikult iga rahvuse juures romaanil on oma erinevad ideoloogilised alused ja lähtepunktid, millistele vastavalt kujundub kogu romaani ülesehitus, raamides, nagu see nõuetav kunstiteraviklikult kirjandusteoselt iga žanris.

Mõtteid õppiva maanoorsoo organiseerumisest.

Agr. H. Tanioja.

Maa on eesti rahva ajaloos ikka olnud selleks taimelavaks, kust on võrsunud meie rahva juhtkond, intelligents ehk haritlased. See intelligents, kes oma juuri hakkas ajama ärkamise ajal, sai oma arengu aluse viletsast külakoolist. Pikkajaks, visa võitluse järele, hakkasid meie rahva poegadele ja tütardele avanema uksed suuremale kooliharidusele, kui võis seda pakkuda kehv külakool. Avanesid osalt gümnaasiumi ja isegi ülikooli uksed, kuid täielikult avas need meile iseisvus. Enam kooliharidust omandanud rahvaliidmed said ametisse külakooli õpetajaks, vallasekretäreiks, kõstreiks ja muile niisuguseile ametitele. Kõrgemat haridust omandanud eestlased said viimaks ka kirikuõpetajaks, arstideks ja advokaatideks.

Kuna oma rahva hulgas teotsemiseks valitseva rahva poolt suuri takistusi tehti, siis leiti avarat tegevuse põldu suurel Venemaal, kuhu suur osa meie intelli-

gentsist siirdus. Intelligentkutseliste elu, kuigi teatava surve all, oli võrratult parem — inimväärsem kui kurnatud talupoja oma. Seega oli meie rahva agaramail poegil ja tütreil elavad eeskujud olemas oma rahva hulgast. Neist eeskujudest nii võõra kui oma rahva hulgast tekkis meie rahva laiemas hulgast koolihariduse ülistamine, sest kooliharidus oli päästerõngaks „kergemale elule“. Nii armastasid vanemad kooliskäivalt lapselt sageli küsida: ei tea, kelleks sa end koolid, kas kirikhärraks, tohtriks või saab sinust koguni advokaat. Kas küsisid vanemad kunagi lastelt ka seda, kas nad ka haritud põllumeesteks tahaksid saada. Ei, sellele küsimusele ei tulnud keegi või oli neid väga üksikuid. Haritud talupidaja — see oli midagi ettekujutamatu. Oli ju vaade, et tallujääjale pojale või tütrele polnud üldse tarvis haridust, paremal juhul vaid niipalju, et nad lugema ja kirjutama õppi-

sid. Kahjuks on seda vaadet veel praegu olemas.

Kas nüüd pole aeg maale seda jälle tagasi anda, mida maa on meie rahvale juba põlvede jooksul andnud. Kahtlemata peaks see nüüd praeguse põlve poolt, eriti kasvava põlve poolt, leidma tasumist. See tasu pole mitte rahaline ega materjaalne, mis võib küll kasulik olla, mida aga maa otsekoheselt ei looda. See, mida maa praeguselt tõusvalt põlvelt õigusega loodab, on vaimne, moraalne ja kultuuriline tasu, materjaalne tasu on selleks vaid soodustav lisabinõu. Praegusele tõusvale noorusele on see kutsumuseks võidelda kätte maale — talule parem ja väärikam tulevik.

Seda võitlust ongi praegu pidamas organiseeritud maanoored, kes on koonduvad maanoorteringsse. Nemad on hakanud külvama seda kullateralist seemet, millest peab võrsuma väärikama maaelu taim.

On aga veel üks eriliik maanoori, kes seni on peaaegu täiesti eemal seisnud maanoorte liikumisest. Mõtlen siinkohal üldhariduslikes gümnaasiumes, keskkoolis ning osas kutsekoolest õppivaid maanoori. Seni on nagu loomulikult peetud, et õppiv maanoorus on maalt ära mineja, kelle sidemed maaga ja maa ühiskonnaga pidid katkema. On seepärast küllaltki mõistetav tõik, et pääle hulga kooliaastate gümnaasiumi lõpetanud noor tunneb end võõrana maa ühiskonnas, rääkimata juhtivast osast selles. Kas selleasemel, et asuda teadlikult osa võtma maaelu ülesehitavast tööst juba kooli ajal, peaksid õppivad noored unistama direktori kohtadest, kõrgematest palkadest, kuulsast kirjanikest või lavatähist, või muul viisil „kõrgest lennust“. Ei. Need unistused tuleksid kahjuks noortele endile kui vähe tõenäolikuks, ja kogu meie rahvale eluvõõraste noorte näol.

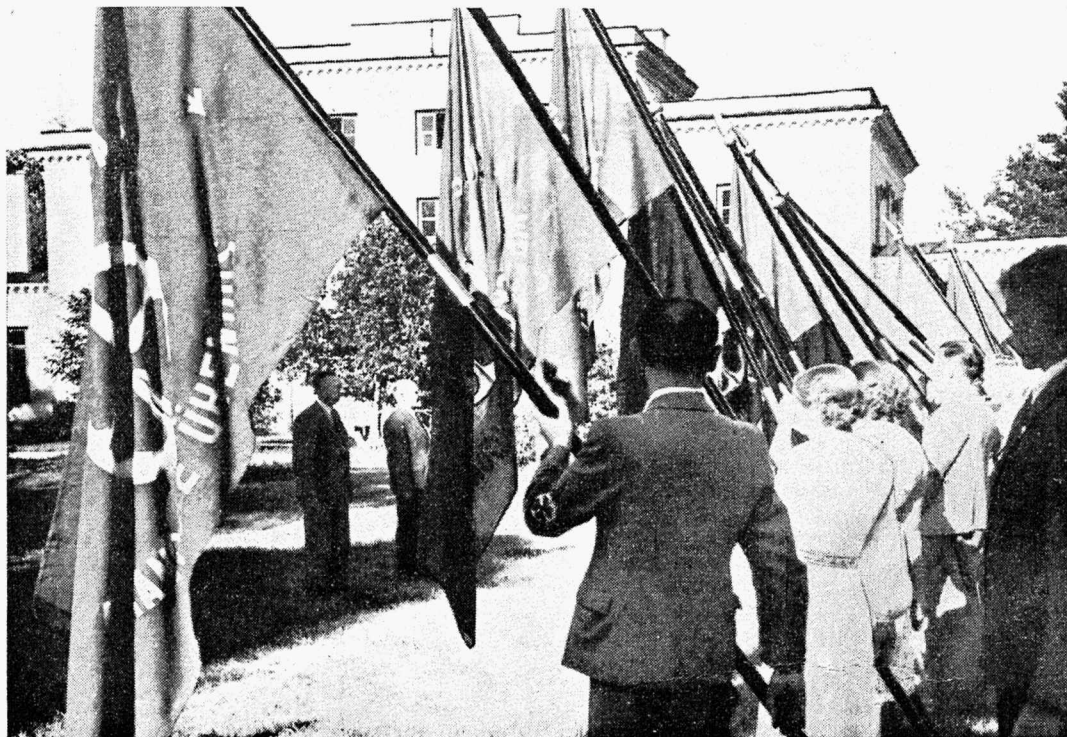
Õppival maanoorusel gümnaasiumes ja keskkoolis on täita tähtis ülesanne suures maanoorte liikumise tervikus. Ka maalt pärit koolinoorusel on kutsumuseks osa võtta täie innuga sellest eesti elu ülesehitavast tööst. Selle liikumise alussihtideks on väärikam maaelu ja

väärikam isik. See on kasuks maale, rahvale ja kogu riigile.

Võibolla leiab osa maanoori õige tee selles seisvat, et hariduse abil saada „paremale otsale“ ja hiljem kapitali investeerida kodu- või ostutallu, seda eeskujulikult korrastades. Kahtlemata tuleks see teguviis maale osalt kasuks, kuid kaasub sellega enamasti üks põhilisi pahesid. Need, kes tegutsevad võõrastel aladel lahus maast ja maa ühiskonnast, võõrduvad maast ja maaelu tõekspidamisist, traditsioonest ja vaimust, mis maainimest maaga seob.

Või peaks üldhariduslikes koolis õppivad maanoored pääle kooli jälle maale — tallu asuma ja sääli leidma õige tee kujundada nii maa kui iseenda paremat tulevikku? Ka see vaade oleks liialt ühekülgne ja ebaõige. Kas ei ole õppehimuliste maanoorte, nagu kogu agara nooruse õigus ja kohuski rahuldada haridus- ja teadusjahu selleks, et teenida oma kodumaad arstina, advokaadina, agronoomina või mõne muu intelligentkutselise isikuna. Kuid kas peaksid need inimesed sellepärast võõrduma maaelust ja selle probleemidest? Otse vastupidi. Neist loodab maa juhtivaid ja maaelu ülesehitavaid inimesi just maale kui ka linnale. Selle lootuse täitumiseks on vähe ainult sellest, mida lapsepõlves kodutalus õpitakse tundma maast, maatööst ja elust. Selleks on tarvis kasvada kogu nooruse aja igakülgelt selles vaimus. Selleks on vaja juurduda neisse probleemidesse ja õppida nendega jooksvalt kursis olema, osates vaadata maaelule n. ö. põllumeheliku silmaga. On tarvis selleks ka seltskondlikku kasvatus ja enesearendamist maaelu vaimus. Seda kasvatus on tarvis nii tulevasele peremehele, perenaisele, kuid samavõrra ka maaelu juhtkonnale maal ja linnas.

Ka sellele osale õppivale maanoorusele, võibolla isegi õppivale linnanoorusele, kes elus otseselt ei puutu kokku maaeluga, on kohane niisugune kasvatus. Neile on see aluseks laialdase ja õige ilmavaate kujunemisel, mis aitab süvendada vastastikust arusaamist mit-

Pühalik silmapilk maanoorte organisatsiooni lippude õnnistamisel.

mesuguste seltskonnakihtide, laiemas ulatuses aga maa ja linna vahel.

Niisugust kasvatust maaelu vaimus saadakse parimini osavõituga maanoorte organisatsioonide tööst ja tegevusest. Õpiv maanoorus gümnaasiumes ja keskkoolis on selles mõttes veel praegu organiseerumata. Kool ei paku, ega saagi pakkuda sellesuunalist kasvatust, kus päälegi valitseb sageli selles mõttes võõras vaim. Rõõmustaval kombel on võõrastav suhtumine maaalgkoolis viimasel ajal kadumas ja maanoorte kasvatustöö kannab väga hääd vilja. See arusaamine peaks aga ka gümnaasiumide ja keskkoolide õpetajaskonnas enam levima. Aktiivne peaks aga olema nende koolide maanoorus ise koondudes omaette maanoorteringsidesse. Neis õppivate maanoorte ringides võiks toimuda tõhus töö enese ja vastastikusel seltskondlikul kasvatusel maaelu probleemide taustal. Loomulikult pole mõeldav, et töö neis ringides oleks just samalaadne kui tavalistes maanoorteringsides. Kuna maa-

noorte töö harilikes ringes on seotud tunduvalt kodutaluga, siis õpilasist koosnevais maanoorteringses tuleb loobuda suuremast osast tegelikest maatulunduslikest tööülesandest ja leida rohkem niisuguseid ülesandeid, mis õpilasile enam kohasemad, kes kodust eemal on.

Nii peaks suuremat tähelepanu leidma ülesanded, mis on tarvilikud haritud maaelu tegelasile, nagu koosolekute juhatamine, protokollimine, kõneoskus, seltskondlik kasvatus, kodutalu ajaloo uurimine jne. Niisuguse töö kaudu omaette maanoorteringsides tuleks õppival maanoorusel end arendada, et olla haritlasena võimeline ja veendunud maaelu ülesehitaja otseselt maal või linnas.

Seda loodab maa oma õppivast nooruselt. Niisuguses vaimus kasvunud noorus tasuks maaelu nii vaimu kui verra selle, mida maal on õigus nõuda. Selles peaks õppiv maanoorus nägema oma kutsumist suures ülesehitavas organiseeritud maanoorte liikumises.

Astronoomia isa Nikolai Kopernik.

See mees siin kõrval pildil, mustajuukse-line, pika sirge ninaga, sündis, nagu temast järelejäänud vähesed andmed kõnelevad, 19. veebruaril 1483. a. Poolas, Torun'i linnas Visla jõe kaldal. Vaevalt oleks siis keegi uskunud, et Preisi ordu ja Poola vahelise sõja ajal Krakovist Torun'i rännanud rikka kaupmehe pojast sirgub mees, kellest hili-semad põlved sadandeid aastaid edasi kõnelevad üle maailma kui pööret ja sensatsiooni tekitanud täheteadlasest. Ta isik omab hilisemal ajal isegi nii suurt tähtsust, et suurriigid nagu Saksamaa, loeb endale seda suureks auks, kui saaks Kopernikut kuidagi meldida oma rahvusse. Need kavatsused aga pole Saksa teadlaste-kaadril õnnestunud tänapäevani ja uued ürikud, mis on hilisemal ajal avastatud ja leitud, tõendavad üha selgemini, et see suur mees kuulub Poolale, on sündinud Poolas, eksisteerinud maailmas poolakana ja ka surnud poolakana.

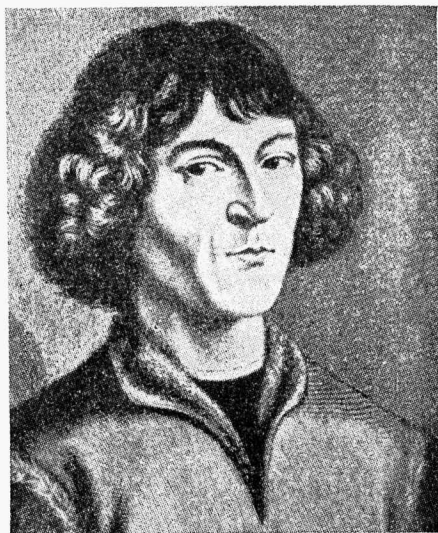
Koperniku elutee oli selle aja kohta väga vaheldusrikas põhimiselt reisudest, siin-säl ülikoolides õppimisest ja selleaja kui ka siiani heledate tähtedena kunsti- ja teaduste taevas püsijäänud meeste ringides liikumisest. Ta haridus oli täiuslikum, mida tol ajal suutis inimene omandada.

Põlvnedes rikkast suguvõsast ei tulnud Kopernikul päälle isa surma kannatada majanduslikke raskusi.

Kuni selleajani oli püsiv vana-aja Kreeka õpetlase Klaudias Ptolemäose astronoomiline maailmasüsteem, mis oli rajatud juba 1500 aastat enne Kopernikut ja mis õpetas, et Maa puhkab liikumatuna meie päikesesüsteemi keskel, kuna tema ümber tiirlevad seitse taevakeha: Päike, Kuu, Veenus, Merkuur, Jupiter ja Saturn. Kõiki neid ümbritses läbipaistev kinnistähede sfäär, mis ühe ööpäeva vältel tegi täistiiru ümber Maa. Umbes samuti õpetasid ka teised vana-aja Kreeka kuulsamad matemaatikud-astronoomid, nagu Eudoxos ja Hipparchos.

Kopernikule aga näis aastatuhandelise traditsiooniga aus hoitud teooria olevat äärmiselt loomuvastane ja ta võrdles seda nii: „On nõnda, nagu oleksid kaunid kehaliikmed — käed, silmad ja pää — võetud erisuguseilt organismelt ja ühendatud üheks ainsaks monstrumiks.“

Et Kopernikut põlevalt huvitas maailma-ruumi astronoomiline küsimus, siis on tõenäoline, et ta päälle Krakovi ülikoolist lahkumist arvas seda väimset keerdsõlme lahendada üsna lihtsalt, kui oletada ainult planeetide ja Maa tiirlemist ümber Päikese. Tea-

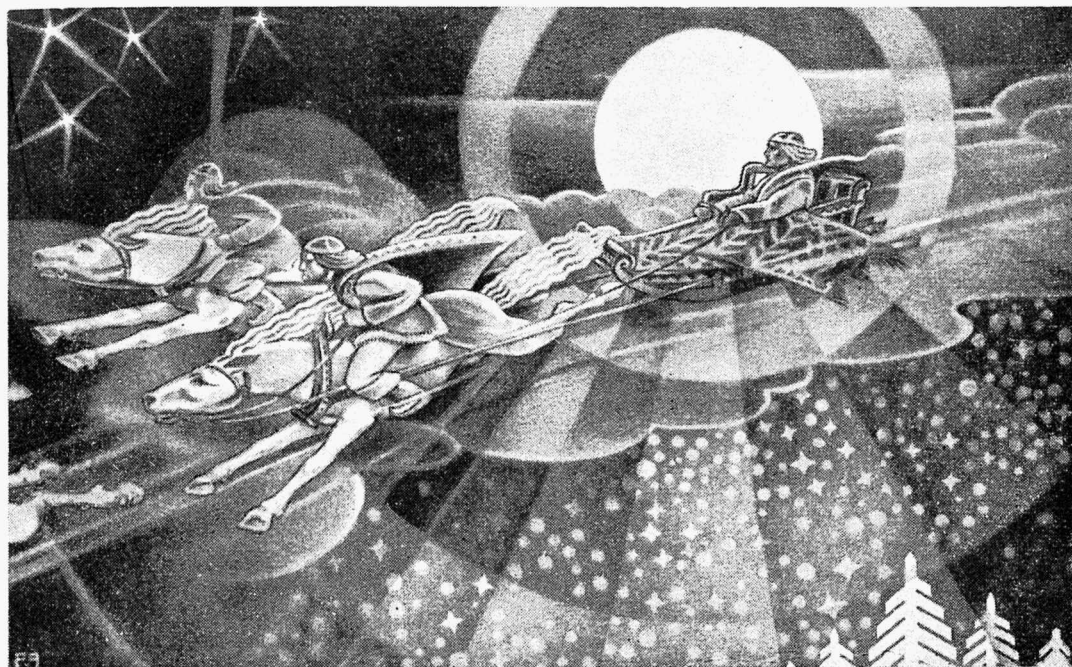
N. Kopernik.

duslikult selle põhjendamisele ei sõandanud ta veel asuda, ja küllap sellega ongi seletatav ta suur õppimistuhin, et ta tahtis tunda-oppida kõigi vana-aja õpetlaste arvamusi. Seepärast eelistaski Kopernik väga kreeka keele tundmist ja humanistlikku haridust, ja neid omandas ta just Itaalias.

Kopernik oli kokku kogunud mitmeil aegadel enam kui pooleteise tuhande aasta jooksul toimetatud päikesevaatlused, ja järeldas siit, et aasta vältus on tublisti kõikuv. Kuid alles 30 aastase uurimuse ja vaatluse järele avaldas ta oma päätööga need uurimustulemused troopilise aasta pikkuse kohta; need said hiljem aluseks Gregooriuse parandatud kalendri-le.

Kopernik pühendus peagi eespool mainitud astronoomiliste maailmasüsteemide lahendamisele ja kui päike juba seitsekümmend korda, alates Koperniku sündimisest, oli tagasi jõudnud samasse täppi, kust ta elmisel aastal oli väljunud ja Maa oli teinud niisama palju ringe ümber Päikese, ilmus Koperniku pööretsünnitav teos tiitli all:

„Nicolai Copernici Torinensis, de Revolutionibus orbium coelestium libri VI, in quibus stellarum et fixarum et erraticarum motus ex veteribus atque recentibus observationibus, restituit hic autor. Praeterea tabulas expeditas luculentasque addidit, ex quibus

E. Järv.

KUU KOSJASÖIT.

eosdem motus ad quodvis tempus Mathematicum studiosus facillime calculare poterit." — Eesti keeles lühendatult tähendab see umbes: „Taevakehade ringlemisest 6 raamatus, milles vana- ja nüüdisaegsete vaatluste järgi on põhjendatud tähtede, kinnistähete, planeetide liikumised“ ... jne.

Selle teose ilmumine tekitas sensatsiooni ja lõi laineid kõige rohkem usklikes ringkonnis, kuna tollal oli eriti võimurikas ja mõjukas katoliiklik kirikuvürsti hegemoonia. Sellele teosele vaadati kiriku autoriteedi seisukohalt kui mingile ketserlikule tembutusele ja 1516. a. tehti Roomas järgmine otsus:

„Arvata, et Päike seisab liikumatuna maailma keskpunktis, on absurdne, filosoofiliselt vale ja ketserlus, sest et see on täielikult vastolus Pühakirjaga. Arvata, et Maa ei seisa maailma keskpunktis, et ta pole liikumatu, vaid omab koguni ööpäevast pöörlemist, on absurdne, filosoofiliselt vale ja vähemasti ekslik usk". Sellise otsusega võeti kirikuvõimude algatusel Koperniku kuulus töö

keelatud kirjanduse hulka ja tehti see teatavaks Koperniku õpetuse suurimale pooldajale ja levitajale, seitsmekümneaastasele raugale Galileo Galileile, sest Kopernik ise oli juba vahepääl surnud. Isegi praegu jumaldatud usuliigi isa Martin Luther, Koperniku kaasaegne, ütles:

„Sellega mõeldakse üht uut astroloogi, kes tahtis tõestada, et Maa pöörlevat ja käivat ringi, mitte taevas ega taevalaotus, Päike ega Kuu ... Narr tahab kogu täheteaduskunsti pää päälle pöörata. Aga nagu pühakiri näitab, käskis Jeesus Päikest paigal seista, mitte Maad!“ Kõigi süüdistuste aluseks oli meeltepettus, tuhat aastat kestnud teadusmeeste üksmeelne arvamus ja — Piibli autoriteet.

Sellest ajast on püsima jäänud ka Kepleri kuulus lause, kes pooldas Koperniku õpetust: „Jätke rahule matemaatilised tõed: teie kirves, millega te tahtsite läbi raiuda rauast, ei suuda raiuda puudki!“

V. L—soo.

Maaelamute siseehitusviise.

H. Velbri.

Paljud meie maaelamuist on lõplikult valmis ehitamata nii seest kui väljastpoolt ja kui meie tahame selles asjas lähemal ajal näha pööret paremusele, siis peame leidma siseehitusviise, mis oleksid käsitsuselt lihtsad, nii et ka maaoludes, kus erialalisi oskustöölisi raske saada, tuleksid puutöömehed ja puutööd vähegi oskavad põllumehed ja maanoored selle tööga toime.

Meie oludes, kus enamus maaelamuist on puitehitused, saaksime elamute siseehituseks kasutada toorpappi (sulfiiti), kartongpappi, vineerplaate ja laudu. Kivielamute sisesente ja lagede katmiseks on õigem tarvitada lubjakrohvi.

Toorpapi (sulfiidi) tahvli mõõdud on 70×70 sm, papi paksus umbes 4 mm. Toorpapi tahvli servad on toored, s. t. lõikamata ja tahvel kaalub umbes 1,3 kg, hind 17 senti kg. Toorpapi pind pole sile, vaid ruudukujuliselt kergelt laineline, mis suures pinnas annab huvitava seina või lae katte.

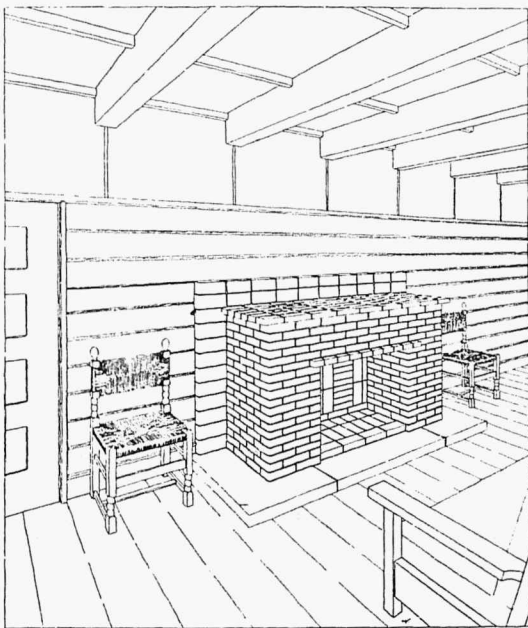
Kartongpapp nr. 40 on koosseisult sama mis toorpapp, kuid on kord valtside vahelt läbi lastud. Kartongpapi pind on sile ja tahvli servad siledad, lõigatud. Kartongpapi tahvli mõõdud on 70×100 sm ja papi paksus umbes 2,5 mm, tahvel kaalub 1,3 kg, hind 21 senti kg.

Toor- ja kartongpappi müüb Tallinnas firma A. Korjus, Lubja 9-a, telefon 308-84.

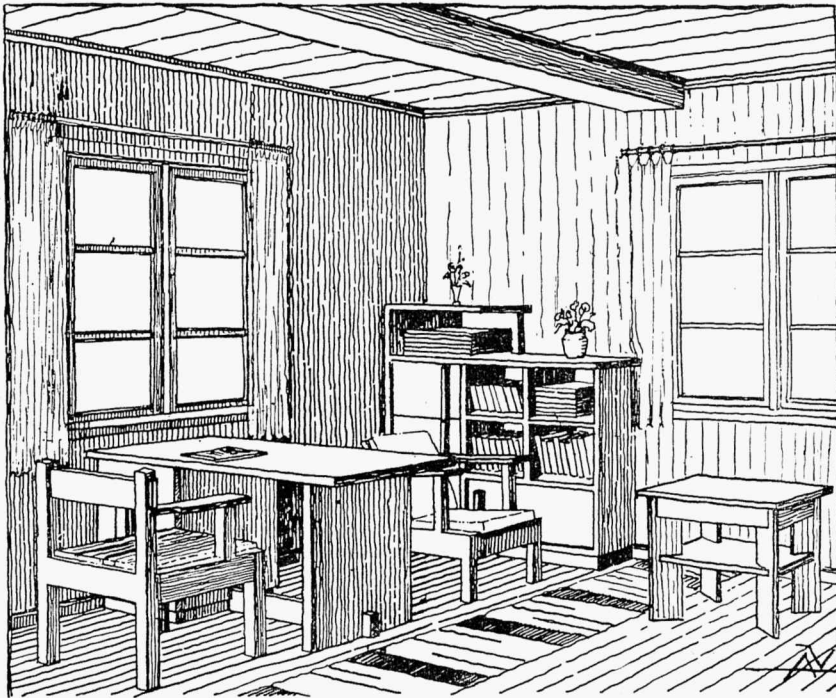
Kehra sulfaatpapp on müügil rullides, mille pikkus 3,8 m. Väiksem rull kaalub umbes 50 kg ja sisaldab 15 jooksvat meetrit 3,8 m laiust pappi. Suurem rull kaalub 100 kg ja sisaldab 30 jooksvat meetrit pappi. Kehra sulfaatpapi paksus kõigub 1—1,5 mm vahel ja üks kg pappi maksab 24 senti. Kehra sulfaatpapp on müügil Tarvitajate- ja Majandusühinguis ning suuremais ehitus- ja maalritarvete ärides. Suur müüki teostab ETK Tallinnas.

Vineerplaate valmistab Eesti Mehaaniline Puutööstus A.-s. A. M. Luther, Tallinnas ja on müügil „Luterma“ vineerplaatide nime all. Vineerplaate valmistatakse kase-, lepa-, männi-, tamme j. t. puutüvest mitmesuguses paksuses, alates 0,45 mm kuni 25 mm ja paljudes suurustes, kuni 213×152 sm. „Luterma“ vineerplaadid on müügil mitmesugustes sortides, mis üksteisest erinevad ainult puidu hädususelt ja puhtuselt, kuna valmistamisviis on samasugune. Näiteks I sordil kasevineerplaadil on esikülj täiesti puhas ja hele, kuna tagaküljel võivad leiduda mõned üsna väikesed oksakohad, kuna III sordil

vineerplaadil on suured oksad mõlemal pool. Vineerplaate kasutades tuleb arvestada, et suure plaadi ruutmeetri hind on palju kallim väikese plaadi ruutmeetri hinnast. Näiteks plaadi m² hind, mille suurus 0,48×0,60 m, on 72 senti, kuna suure plaadi m² hinnaks, mille suurus 2,13×1,52 m, on kr. 1,30, seega peaaegu kaks korda kallim. Lepa vineerplaadid, mida võib hästi kasutada elamute siseruumide ehitamiseks, on 10—20% odavamad kaseplaatidest. Täpsemate andmete saamiseks nõutage A.-s. A. M. Luther'i plaatide müügikohast, mis asub Tallinnas, Pärnu mnt. 69, telef. 482-60, vineerplaatide hinnakiri, kus on toodud plaatide mõõdud, hinnad ja mõned juhised plaatide kasutamiseks.

Joon. 1. Vaade elutoast. Kamin laotud ahjutelliskividest. Seinad ukse kõrguselt kaetud laudadega, mis peitsitud pruuniks. Laetald on samuti peitsitud ja talade vahed löödud Kehra sulfaatpappiga või toorpapiga, mis värvitud liimivärviga valgeks ja papi liitekohad kaetud kõrgete, pruunikspeitsitud liistudega. Ülemine osa seinast löödud toorpapiga ja papi liitekohad kaetud madalate liistudega ja värvitud liimivärviga valgeks.

Joon. 2. Vaade elutoast. Seinad kuni laeni kaetud Kehra sulfaatpapiga ja immutatud värnitsaga. Laetaldad peitsitud okaspuidupeitsiga pruuniks ja talade vahed kaetud hõõveldatud laudadega, mis immutatud värnitsaga. Akna pürlauad, samuti lae- ja põrandaliistud on valmistatud okaspuidust ja peitsitud okaspuidupeitsiga pruuniks.

Tarvitades laudu elamu siseehituseks, on päämiseks nõudeks, et laudad peavad olema kuivad. Puidu niiskuse sisaldavus ei tohiks olla üle 15%. Toorestest laudadest valmistatud sisetööd kuivavad harvaks, lõhki ja keerdu. Siseehitusteks tarvitataivate laudade paksuseks on küllaldane 20 mm.

Nüüd vaataksime, kuidas üht kui teist ülalkirjeldatud materjali kasutada elamu siseehituseks.

Lagede valmistamiseks võiks kasutada toorpappi, kartongpappi, Kehra sulfaatpappi, vineerplaate ja laudu.

Kasutades lae valmistamiseks toor, kartong, Kehra sulfaatpappi või vineerplaate, tuleb lagi ühtlaselt ruutudesse jagada. Sobivad ruudumõõdud on 50×60, 60×65 ja 65×75 sm. Pappi ja vineerplaate kasutades ei ole vaja „musta” lage üleni laudadega katta, vaid on küllaldane, kui lüüa talade külge, vastavalt lae jaotusruutudele 7,5×2 sm laudadest sõrestik. Sõrestikulaudad tulevad nii jagada ja lüüa, et laudade keskkohad ühtuaksid papptahvlite ja vineerplaatide liitkohtadega. Papptahvleid tuleb enne lakke lõõmist hästi niisutada, et papp paisuks.

Pappi niisutades tuleb pappi ääri umbes 20 sm ulatuses vähem niisutada kui keskkoha, et vältida pappi servade liigset väljavenimist. Niiske papp kinnitatakse äärtel kandiliste 2,5 sm pikkuste naeltega aluslaudadele. Kuivades papp kahaneb, tõmbub pingule ja siledaks. Pappi liitkohad kaetakse madalate 0,8×2 sm leht- või okaspuust valmistatud liistudega. Pappiga kaetud lae kui ka liistud võib liim- või õlivärviga üle värvida. Viimast, s. o. õlivärvikatet tuleb köögilagedel eelistada, kuna see on vastupidavam ja pestav.

Väikeste ruumide lagesid, laiusega 3 kuni 4 m, on võimalik katta ühes tükis oleva Kehra sulfaatpappiga. Nii saab sileda, liitliistuteta lae. Ainult selline lae katmine ühes tükis oleva pappiga, nõuab suurt vilumust ja algajail see tavaliselt ei õnnestu. Seepärast on õigem mittevilumuil Kehra sulfaatpappiga lagesid kattes, teha seda väiksemate tükkidena nii, nagu ülalpool kirjeldatud.

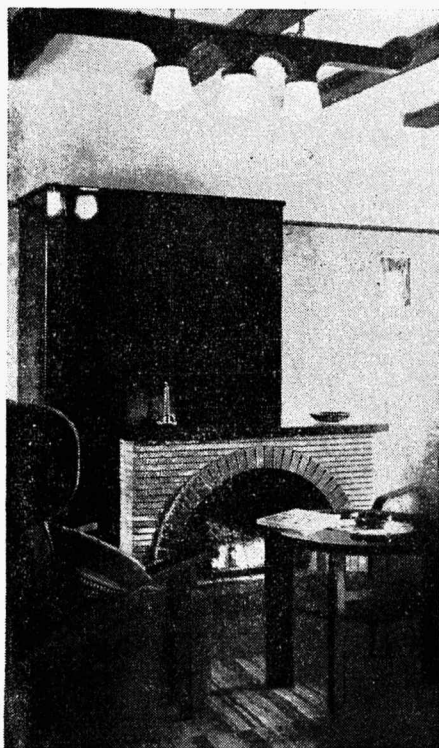
Lae valmistamine „Luterma” 4,5 mm paksusest kasevineerplaatidest sarnaneb lae ruutudesse jagamisel ja ka vastava aluse

Mitmesugustest materjalidest lagede hindade võrdlustabel.

Antud 1 m² hind kroonides.

	Kehra sulfaatpapp lagi	Toorpapp lagi	Kartongpapp lagi	Laudlagi	„Laternma“ vineerist lagi
1. Materjalid ja töö kokku, õlivärv. värvitud	2,26	2,36	2,43	2,90	3,00
2. Materj. ja töö kokku, liimivärviga värvitud	1,51	1,61	1,68		
3. Ainult kattmaterjali hind	0,21	0,31	0,36	1,10	0,75
4. Kõigi materjalide hind õlivärviga värvides	1,06	1,16	1,23	1,80	1,60
5. Kõigi materj. hind liimivärviga värvides .	0,56	0,66	0,71		

ehitamisel täiesti papplae valmistamisega. Sobivad vineerplaatide mõõdud on 48×60, 84×84 ja 91,5×91,5 sm. Vineerplaatide liitekohad tuleb samuti kui papplagedegi juures katta kas madalate või kõrgete 5×2,2 sm liistudega.

Joon. 3. Vaade elutoast. Seinad ukse kõrguselt, kaetud Kehra sulfaatpappiga ja immutatud värnitsaga. Laetalad peitsitud okaspuidupeitsiga pruuniks. Laetalade vahed ja ülemine osa seinast kaetud Kehra sulfaatpappiga ning värvitud liimivärviga valgeks.

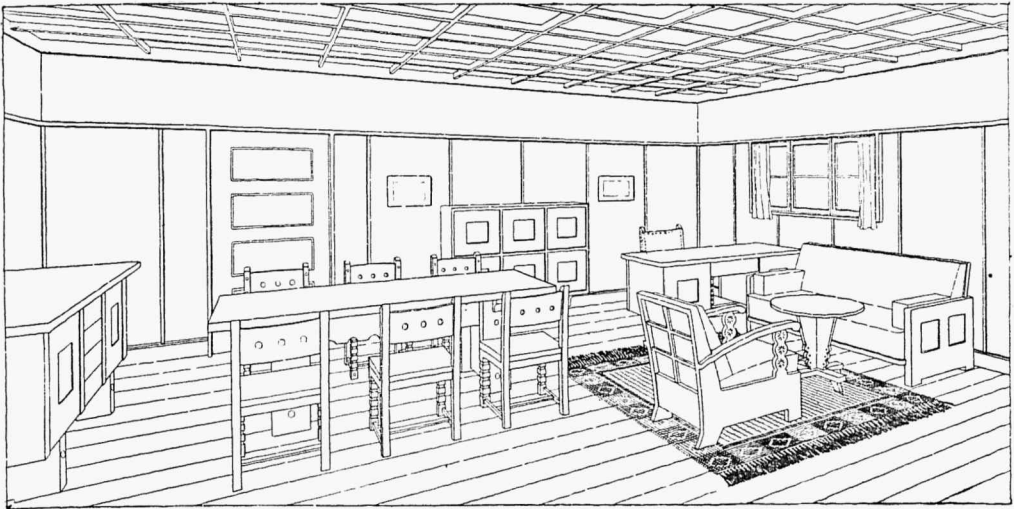
Vineerplaatidest lage, kui see on valmistatud oksteta plaatidest, on sobivam peitsida nõrgas toonis, värnitsaga üle tõmmata ja siis lakkida läbipaistva õlilakiga. Kui aga lagi on valmistatud III sorti vineerplaatidest, siis on sobivam värvida säärast lage katva õlivärviga.

Laudadest lae valmistamisel tuleks loobuda kitsastest profileeritud laudadest ehk nn. „vagonkaist“ ja nende asemel tarvitada 12×15 sm laiusi hõõveldatud, vaasitud või teravkantiga täispunnlaudu. Laudlagede ehitamisel võib kasutada mitmesuguseid laudade asetamisviise. Kui lagi valmistada vaasitud laudadest, siis tuleksid laud tihedalt üksteise kõrvale asetada, nii et laudade vahele ei jääks nähtavaid pragusid. Kui lagi teha teravkantidega, eriti selleks valmistatud laia poolpunniga laudadest, siis laudade vahele 6—8 mm vahed jätta. Sääraselt valmistatud lagi jätab väga meeldiva mulje.

Laudlaele on kõige sobivam ja õigem õlivärv, hädakorral võib värvida ka liimivärviga, kuid viimane hakkab puu pinnal kergesti pragunema ja lahti kooruma. Nii papp kui vineer- ja laudlae ning seinapiirjoon tuleb 6×2 sm puuliistudega katta.

Kui toaseinad on kaetud Kehra sulfaatpappiga, vineerplaatidega või laudadega, või kui on jäetud elutoppa palkseinad, siis sobib sinna juure hästi lagi, mille hõõveldatud ja omapäraste lõigetega ilustatud talad on jäetud nähtavale. Kui lae konstruktsioon ja talade mõõt ei võimalda talasid välja jätta, siis tuleb talade külge kinnitada 2,5 sm paksustest laudadest valmistatud valedalad (seest tühjad), mis samuti kui massiivtalad on hõõveldatud ja lõigetega ilustatud. Talade vahed võib katta Kehra sulfaat-, toor- või kartongpappiga, vineerplaatidega või laudadega. Talad peitsida erilise okaspuupeitsiga pruuniks, talade vahekate värvida liimi- või õlivärviga.

Elamu siseseinte katmiseks võib kasutada Kehra sulfaatpappi, vineerplaatide ja laudu.

Joon. 4. Vaade elutoast. Elutoa lagi, löödud Kehra sulfaat-, toor- või kartongpapiiga ja värvitud liimivärviga välgeks. Papi liitekohad kaetud kõrgete pruunikspeitsitud liistudega, mis kinnitatud lakke ümmarguse päägakruvidega. Seinad kaetud kuni laeni Kehra sulfaatpapiiga. Seinä alumine osa ukse kõrguselt raamitud peitsimata saarepuust poleeritud liistudega. Alumine, liistudega raamitud seinä osa, immutatud kaks korda värnitsaga, kuna ülemine seinä osa on üks kord immutatud värnitsaga.

Kasutades Kehra sulfaatpappi, tuleb pappist lõigata välja ruumi seintele vastavad osad. Valmislõigatud osad niisutada nii, nagu see lae tegemise juures kirjeldatud. Suurte papitiikkide niisutamiseks võib hääleduga kasutada harilikku kastekannu, millele kinnitatud hästi peenikeste aukudega kastmissõel. Kastekannuga on võimalik hästi ühtlaselt pappi niisutada. Niisutatud papp lastakse seista niiskena, kuni vesi on imunud papisse ja seejärel rullitakse iga papiosa kokku rulliks. Rullis lastakse pappi seista umbes $\frac{1}{2}$ tundi, millise aja jooksul papp venib ühtlaselt ja niiskub.

Papp kinnitatakse seinale järgmiselt: võetakse niisutatud papirull, asetatakse selle äär loodi seinaga ja naelutatakse kinni 1" naeltega, jättes naelte vaheks umbes 5 sm. Nüüd rullitakse papp ühtlaselt, pingutamata lahti ja kinnitatakse järjest alumisest ja ülemisest äärest naeltega, jättes algul pikemad naelavahed ja hiljem, kui papp kogu ulatuses seinale kinnitatud, tihendatakse naelutust.

Juhul, kui on märgata, et papp kuivades hakkab naelte kohalt rebenema, siis tuleb kasutada ajutist abikinnitust. Selleks võetakse mingeid käepärastolevaid õhukesi liiste, kas või krohvimatid peerge ja kinnitatakse need pikkade peenikeste naeltega umbes 15 sentimeetrit sissepoole esimest naelutust. Abinaelutus kõrvaldatakse pärast pappi kuivamist.

Ukse- ja aknaavaustest rullitakse papp üle, märkides avauste kohad papile ja naelutatakse avauste ääred kinni. Pärast pappi kuivamist lõigatakse avaused terava ja õhukese noaga välja. Papi liitekohad ja naelaread kaetakse kas värvitud, peitsitud või poleeritud liistudega.

Kehra sulfaatpappi võib värvida õlivärviga kas matilt või läikivalt. Õlivärviga värvitud Kehra sulfaatpapp muutub veekindlaks ja pestavaks.

Soovides pappi värvida kiiresti ja odavamini, tuleb papp enne värvimist katta liimiveega. Liimivesi täidab pappi poorid ja muudab pinna tihedaks, nii et hiljem õlivärviga värvides ei saa värnits värvist papisse imbuda, mistõttu papp annab puhta värvitooni juba teistkordse värvimise järele.

Väga meeldiva ja veekindla pinna saame, kui värvime Kehra sulfaatpappi ainult puhta värnitsaga. Papi värvus ja toon muutub vastavalt värnitsaga immutamise rohkusele.

Juhul, kui saab Kehra sulfaatpappi kinnitada seinale otsekohe, sõrestikku seinale ehitamata, läheb seinä katmine papiga maksma:

	Kr. m ²
1. Sulfaatpapiiga, õlivärviga värvitult	1,40
2. „ „ liimivärviga „	0,85
3. Materjalid kokku, õlivärviga värvitult	0,80
4. Materjalid kokku, liimivärviga värvitult	0,41

Samuti võiks teatud ruumide, nagu elutubade, peretuba ja köök, seinte alumist osa 1,5 m kõrguselt või uste kõrguselt paneeliga katta, mis valmistatud kasevineerplaatidest või 2 sm paksustest laudadest. Nii vineerplaatidest kui ka laudadest paneel on krohvitud seinast palju tugevam; see ei pragune ega vigastu löökide puhul.

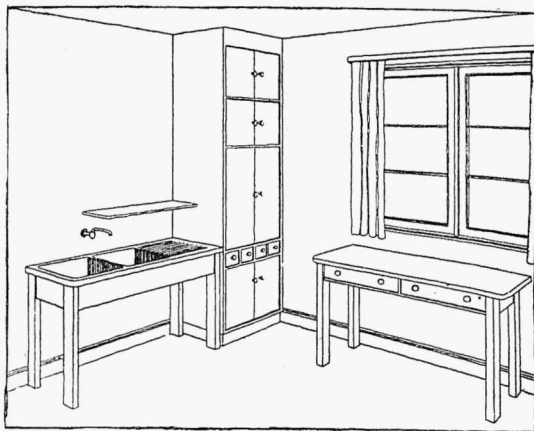
Hinnalt on kasevineerplaatidest paneel, kui seinad pole küllalt sirded, nii et seinte õiendamiseks tuleb seintele lüüa sõrestik lattidest $5 \times 2,5$ sm, võrdne vineerplaatidest lae hinnaga, s. t. õlivärviga kolm korda värvitud või kaks korda värnitsaga immutatud ja kord õilakiga lakitud. Paneeli ruutmeeter maksab, materjal ja töö, kokku kr. 3.00. Juhul, kui on võimalik vineerplaatide otsekohe seinale kinnitada, ilma et oleks tarvis sõrestikku alla chitada, tuleks ühe ruutmeetri paneeli hinnaks kr. 2.20.

Seinte ülemine osa — lae ja paneeli vahe, võiks katta kas Kehra sulfaatpapiga, toorpapiga või kartongpapiga.

Elamu seinte papp, vineer või laudkatet on otstarbekohasem värvida võrdlemisi helledates toonides liimi või õlivärviga, näit. rohekashall-beešiks, sinakashall-beeš, helebeeš (elevantiluu) jne. Juhul, kui seinakate on valmistatud vineerplaatidest või laudadest ja materjal on küllaldaselt puhas, ilma okseta, siis võiks säärast katet peitsida, värnitsaga immutada ja õilakiga lakkida.

Köögi seinte ja mööbli need osad, milliseid sageli pestakse ja milledest värv seetõttu kiiresti kulub ning teised pidevalt kulumisele määratud osad, on õigem sünteetilise (kunstvaiguga) emailiga üle lakkida.

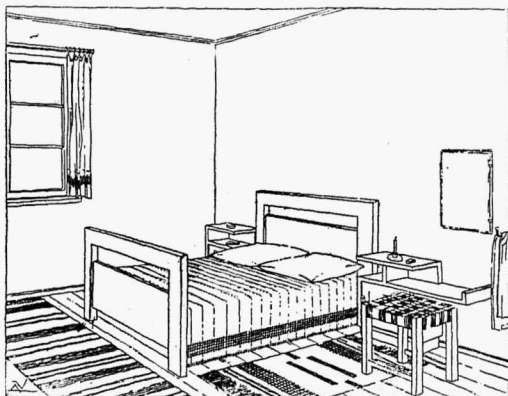
Sünteetiline email annab kuivanult kõva, löögi- ja tõukekindla laki pinna, olles sääljuures suitsu-, gaasi-, sooja leelisvee- ja õlikindel. Sünteetilist emaili võib kanda

Joon. 6. Vaade kööki. Köögi lagi ja seinad kaetud ühes-tükis Kehra sulfaatpapiga ning värvitud õlivärviga mingis helebeeš toonis.

harilikule õlivärvile alusele, aga mitte liiga värskest. Alusvärv peab olema vähemalt 5 päeva kuivanud.

Kohaseim põrand eluruumidele meie oludes on hästi värvitud, kuivadest laudadest valmistatud puupõrand. Häa puupõranda saab ainult siis, kui põrandate valmistamiseks kasutatakse kitsaid, mitte üle 10 sm laiusi ja 3,5 sm paksusi hästi kuivatatud põrandalaua. Põranda valmistamiseks tarvitatavad lauad ei tohi sisaldada üle 15% niiskust. Niisugustest laudadest valmistatud põrand ei kuiva praoliseks ja hoiab hästi värvi.

Joon. 5. Vaade magamistoast. Lagi ja seinad kaetud ühes tükis Kehra sulfaatpapiga. Lagi värvitud liimi- või õlivärviga valgeks. Seinad värvitud liimi- või matt õlivärviga mingis helebeeš toonis.

Ilmus trükist väga tarvilik raamat

Tööriided talus.

Tööjuhise maanoortele praktiliste tööriiete valmistamiseks.

Hind 25 senti.

Raamatu on koostanud „Taluperenaise” toimetaja Kai Luuk ja trükki toimetanud maanoorte Kodumajandusnõunik Hilda Paglant.

Raamat sisaldab hästi arusaadavaid juhiseid, kuidas valmistada odavaid, praktilisi ja ilusaid tööriideid ning toob tekstis hulga selgitavaid pilte ja lõikeid.

Kes saadab raamatu hinna Põllutöökojale postmarkides, või maksab selle summa Põllutöökoja posti jooksvale arvele nr. 231, sellele saadetakse raamat posti teel koju kätte.

Põllutöököda Tallinn, Pikk nr. 42.

*Ustus Toomendi
kannelt mängimas.*

Valmistame ise endale kandle.

Ustus Toomendi.

Meie kodukäsitöö arenedes kerkib isenesestmõistetavalt esile ka kodune muusikariistade valmistamine. Alati leidlik eestlane, töö ja muusikaarmastajana, on juba väga vanast ajast päale endale ise igasuguseid pille valmistanud, näit. — suupille, vilespille, viiuleid, torupille jne., leidub isegi neid, kes harmooniumi ja koguni orelit on kodusel teel valmis meisterdanud.

Eriti rohkesti on kandleid valmistatud, kuna seda kaunist pilli on võrdlemisi kerge kodukäsitöona hääde tulemustega septseda.

Selleks tarvisminevaid tööriistu leidub paljudes majapidamistes ja kui ka igal juhul neid omal just pole, siis leidub ikkagi häid sõpru ja naabreid, kes oma tööriistu selleks puhuks laenuks andmast ei keeldu.

Lugeja on vast isegi kuulnud oma vanaisadelt-emadelt, kuidas vanal ajal nendeküla noored olid mõistnud valmistada kandleid, mille häälega ei suutnud võistel-

da kogu valla pillimehed. — Muinasjutudes Murueidelt saadud kandle helid sunnitsid kurjad karud taltsaks, lepitasiid põliseid vihamehi, tervendasid raskelt haigeid ja Vanemuise kandle helidest teame:

„... Siis saivad lind ja lehepuu
ja loomad laululugu.
Siis laulis mets ja meresuu
ja eesti rahva sugu...“

Eestlane armastab kannelt. Kandle helid on meile, nagu öeldakse, verre kasvunud. Pole siis ka ime, et kogu maal ikka rohkem ja rohkem, koos omakultuuri ja rahvuslikkuse arenemisega, hakatakse huvi tundma selle pilli vastu.

Kandle võlu peitub tema kõlas. Kõla oleneb aga meistri oskusest, materjali valikust, mõõtude suhetest jne.

Me teame, et igast metallist ei saa helisevat kellukest, samuti ei saa igast puust hääd kannelt. Teame ka, et kandle tege-

mine pole mööbli tegemine, mille juures piisab puhtast ja korralikust tööst. Kandle kohta on nõudeid märksa rohkem. Sellest tulebki, et suurem hulk koduseid kandlemeistreid harva jõuavad hääde töötulemusteni.

Käesolev kirjutus on määratud selleks, et noored kandlesõbrad võiksid ise endale kandleid valmistada edukalt ja pettumusteta nende kõla suhtes.

Aastate jooksul kogutud teadmisi ja kogemusi noortele edasi andes, avaldab autor südamikemat soovi edukaks töötamiseks!

Ülevaade mitmesugustest kanneldest.

Enne ehituskirjelduse juure asumist pole üleliigne teha lühikest ülevaadet mitmesugustest eritüüpi kanneldest.

Esimesena tutvume meie oma rahvusliku n. n. „küla-kandlega“, milline omab 22—33 keelelise diatoonilisi heliredeleid moodustava helistikuga. Keelte arv oleneb muidugi kandlevalmistaja nõudlikkusest helistikuga ulatavuse suhtes. Selle kandle mängimiseks tarvitatakse rahva seas kahte meetodit. Nendest on täiuslikum ja levinum mõlema käe sõrmedega n. n. „noppimise“ süsteemi järgi mängimine, kusjuures parema käe sõrmedega mängitakse ühe- või ka mitmehääleliselt melodiat, kuna vasaku käe sõrmedega basse ja sinna juure tõmmatakse sobivaid sekundakeeli.

Tahaplaanilejäänud on n. n. „siblimise“ või „kraapimise“ süsteemil mängimine, kusjuures vasaku käe sõrmedega kaetakse osa kandle keeli ja parema käega puutiku abil tarvilikus ulatuses ja rütmis üle keelte kraabitakse. Selline tikuga kraapimine ei suuda nõudlikumale kõrvale pakkuda kuigi rahuldavat muusikat, kuna sellevastu esimene, sõrmedega mängimine, võimaldab mängu arendada kaugelgi meisterlikumaks ja nauditavamaks.

Edasi vaatleme uuemaid kandletüüpe, näiteks keelte alla pandavate nootidega ja saatemuusika kandleid. Viimane sobib vaid saatemuusika jaoks laulule ja teistele mänguriistadele.

Keelte alla pandavate nootidega kandleid ilmusid muusikaturule umbes 40 aasta eest „Ameerika Gitarr-zitri“ nime all. Et neid võrratult kerge oli mängima õppida ja

nende helistik mõne pooltooni võrra tavalise kandle omast täiuslikum oli, siis leidis uuele kandlele rohkesti pooldajaid. A. v. Tõnisson, Türil, hakkas neid valmistama suurendatud ja täiendatud kujul, nimetades oma kandletüüpi „Vanemuise-kandleks“.

„Vanemuise-kannelt“ mängitakse nii, et parema käe pöidla või mõne sõrmega mängitakse ühehääleliselt viisikeeli noodimärkide järgi ning vasaku käe pöidlaga basse ja iga bassi-keele kõrval asetsevaid sekunda-keeli.

„Saate-kandlel“ pole viisikeeli üldse, mispärast teda ka üksikmänguks ei tarvitata. Ta omab vaid basse ja iga bassikeele juures 8—9 kooskõlastatud sekunda-keelt. Iga akord omab seadeldise, mis võimaldab akordi tarvitada mängija soovi kohaselt duurina (mažoorina) või mollina (minoorina). Teatavasti on see kandletüüp meile sisse toodud Rootsist „Harpleiki“ nime all.

Uudseim kanneldest on käesolevate ridade kirjutaja konstrueeritud „Hiie-kannel“.

Selle kandle viisikeeled moodustavad täpselt sarnaneva helistikuga „külakandlega“ ja neid on võimalik parema käe sõrmedega mitmehääleliselt mängida. Helistik on varustatud patentse mehhanismiga, mille abil tarbe korral mängu ajal on võimalik kannelt ümber häälestada, teises duuris mängimiseks.

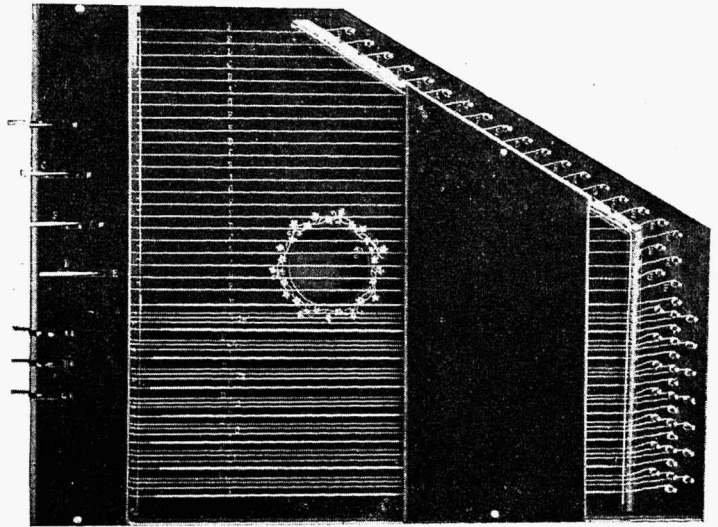
Kui „küla-kandlel“ tahaksime mängida mingisugust muusikapala, mille esimene osa on C duuris ja teine F duuris, siis on see võimatu, kuna tavalise kandle helistik võimaldab vaid ühes duuris, helitõus, mängida.

„Hiie-kandlel“ on see aga õige hõlpus, kuna ümberhäälestamine sünnib mainitud mehhanismi abil silmapilkselt, ainsa kiire käeliigutusega.

„Hiie-kandle“ bassi- ja sekunda-keelte helistamine on vasaku käe pöidla ja sõrmede tööks, nagu „küla-kandlegi“, ainult selle erinevusega, et „Hiie-kandlel“ asetseb iga bassi-keele kõrval kolmekeeleline juba valmis kooskõlastatud sekund-akord. Viimane asjaolu hõlbustab tunduvalt „Hiie-kandle“ mängutehnika õppimist, võrreldes „küla-kandlega“.

Kõikide kandletüüpidega võrreldes on „Hiie-kannel“ „külakandle“ kõrval kõige

„Hiie-kannel“

eestipärasem, kuna ta on eesti „küla-kandle“ ja selle mängutehnika põhialusel konstrueeritud. Juuresoleval pildil on toodud „Hiie-kandle“ niisugune tüüp, millist autor ise mängib.

Nüüd veel paar sõna kandle nimetusest. Paljud nimetavad kannelt „Tsimmel“ ungarlaste, tschechide, rumeenlaste jne. juures elavatel mustlastel on tarvitusel kandletaoline pill, mida helistatakse nagu ksülofoni vastavate puust haamrikestel abil. Seda pilli nimetatakse „Čembalo“, vene keeles „tsõmbal“.

Sellest on selgesti tunda, et „tsimmel“ on laensõna. Samuti ka „Zither“, mis põlvneb Saksast. „Kannel“ on aga eesti ja soome rahva omapärane ja ka ainuõige nimetus just sellele pillile, mida me nüüd mõnesõnaliselt ülevaates oleme tundma õppinud. Viimasel ajal on hakatud mõnel pool selle omapärase pilli nimetust — „kannel“ — tarvitama ka võõrkeeltes.

Nüüd aga lähenege põhimõttele, mis juba otsekoheses ühenduses kandle valmistamisega.

Kandle suurus ja väline kuju.

Paljud kandlemeistrid püüavad kandlele võimalikult suurt kogu anda, lootes sellega ka paremat kõla saavutada. See aga pole kuigi paikapidav. Liigse pikkuse juu-

res keeled on liig pinevil, katkevad ja ei anna õiget häält. Kõlaruumi liigse sügavuse juures ei jõua keele helivõnked kandle lage ja põhja ühtlaselt kaasa võnkuma panna, mistõttu hääl jääb nõrgaks kõlatuks suminaks, mis vaibub kandle lähemas ümbruses, kaugemale kostmata. Kandle laius ei pidurda kõlavust ja jätab valmistajale võimaluse toimida nii, kuidas keelte arv nõuab. Sellest selgub, et kandle suuruse määramisel kõlalises küljest on olulised kaks mõõtu: pikkus (keelte suunas) ja kõlaruumi sügavus.

Teatavasti heliredeli järgi ka kandlekeelte pikkus on: kõrgemal lühemad, madalamal pikemad keeled. Aga seda reeglit saab pidada ainult teatava määran, kuna kandle kõige pikemasse ossa, madalamate toonide kõrvale on tarvis ka paigutada kõrgemaid toone, mis ei luba pikkusega üle teatava piiri minna. Tarvilises jämeduses kedratud keeli tarvitades saame niisuguse „keskelt-läbi“ valitud mõõdu juures ühepikkuste keeltega mitmesugust helikõrgust saavutada rahuldava kõlatugevusega.

Varasematel aegadel püüti mõnel pool ka kedratud kandlekeeli kodusel teel valmistada. See on väga tülikas ja ebasuv töö praegusel ajal, kuna eesnimetatud valmiskeeli õige väikese raha eest otse selle-

kohaselt tööstuselt tellida võib, näiteks Av. Tõnissonilt, Tüiril. Tavalisim ja sobivaim keelte pikkus on kahe roobi vahel (keele helisev osa) 15—48 sm. Kandle lühima keele heliseva osa pikkuseks võib võtta 15—16 sm, millise pikkuse juures terastraat 0,30 või ka 0,32 mm annab välja õige kõrge (3-da oktavi e ja ka f) tooni, mis on kõigiti küllaldane kandle kõrgeimaks tooniks.

Sobivaim kandle kõlaruumi sügavus on 25—30 mm, kusjuures madalam annab heledama ja sügavam tumedama, kumisevama kõla. Oluline on ka keelte kaugus kõlalaest. Selleks on paras vahemaa 8—9 mm. Sobiv keelte kaugus üksteisest, mängutehniliselt katsetatuna, on 11 mm.

Kandle väline kuju ei mõju kõlale. Kandle keha võib samahästi sirgete külgedega ja teravate nurkadega kui ka loogeliste külgedega ja kumerate nurkadega olla, vastavalt ehataja maitsele ja soovile.

Puumaterjali valikust.

Kandle raamistikuks ja roopideks keelte alla sobib vaht, saar, jalakas, tamm või mõni muu kõva ja tihe puu. Eriti tähtis on puu kõvadus ja tihedus raamistiku selles osas, kuhu asetatakse hääletuspulgad. Ka roobiks on soovitatav valida hästi kõva puu.

Kõlalaeks ja põhjaks sobivad kuusk, pärn, lepp ja haav. Puu peab olema oksteta, pehme, sirgesüüdmeline ja lauad saetud nii, et puusüüdmelid kandle lakke jää-

vad serviti seisundisse. Eriti kuusepuu kohta on need nõuded väga olulised. Teatavasti on kuusk kõlapuuna kõige ideaalsem, kuid ta peab olema valge ja pehme. Kõva lülukuusk ei anna hääd kõla, eriti siis kui teda kandlelaeks tarvitada. Hääd tagajärge annab segapuude tarvitamine, kusjuures laeks valitagu mõni pehme lehtpuu ja põhjaks kuusk. Viimasel juhul ei tee suurt viga kui kuusk on veidi kõvem ja tihedasüüdmelisem. Et pehmet, oksteta ja serviti süüdmetega kuuselauda raskem leida on, siis lepa või haava tarvitamine kuusest põhja juure aitab igal juhul hästi kõlavat kannelt saada.

Väide, nagu saaks hääd kannelt vaid vana-vanaema kirtsukaanest, kiriku kellatorni luukidest, jne. ei pea paika. Küll peab aga kandle puu mitu aastat kuivanud olema. Kui tahaksime näiteks möödunud talvel raiutud puud tarvitada, siis peab teda enne tublisti keetma ja siis põhjalikult kuivatama. Mitme aasta eest raiutud puul pole keetmiseks tarvidust.

Kui sobiv puumaterjal leitud, viime ta tuppa sooja kohta kuivama. Enne lõplikku kuivatamist on tarvilik anda laudadele saagimise teel paras paksus.

Väljast toodud laudu, millel palju niiskust, pole soovitatav kohe ägeda kuumusega kuivatama hakata, sest vastaval juhul võivad nad lõheneda ja kaardu tõmbuda.

(Järgneb.)

Tähelepanemiseks raamatu „Maanoored“ tellijatele.

Mitmeilt poolt on tulnud sooviavaldusi, et meie müüksime raamatut „Maanoored — Eesti maanoorte organisatsiooni tegevus sõnas ja pildis“ ka köidetult, kuna see kaunis pildiraamat on väga sobiv kingituseks, kingitav raamat peaks aga olema köidetud. Teatame, et võime nüüd sellele soovile vastu tulla.

Raamat „Maanoored“ meeldivas, üleni riidest köites maksab Kr. 3.25. Kes tellib raamatu posti teel, sel tuleb lisaks raamatu hinnale saata 15 senti postikuludeks.

Nagu juba varem oleme teatanud, maksab raamat „Maanoored“ köitmata (brošeeritult) Kr. 1.75 eksemplar ja vähemalt kümme eksemplari tellides Kr. 1.50 eksemplar. (Postikulu 10 senti eksemplarilt). Raamatu hinna võib saata Põllutöökojale postmarkides või maksta Põllutöökoja posti jooksvale arvele nr. 231.

PÕLLUTÖÖKODA Tallinn, Pikk 42.

Heinaseemnekasvatuse võistlus jätkub.

1939. a. kevadel kuulutati välja Põllutöökoja juhatusel otsusega maanoorte vaheline heinaseemnekasvatuse võistlus, kestvusega 1. aprillist 1939. a. kuni 1. detsembrini 1940. a. Nimetatud võistlusest registreeris osavõtjatena ligi 800 maanoort.

Põua tõttu äpardusid paljudel võistlejatel kas osaliselt või täiesti heinaseemne külvid, Paljud ei saanud kestva kuiva tõttu külvi üldse tehagi. Et looduslike takistuste tõttu osa võistlejaist välja ei langeks ja et võimaldada ka uutel osavõtjatel võistlusest osa võtta, otsustas Põllutöökoja juhatus heinaseemnekasvatuse võistlust ka 1940/41. a. jätkata.

Kuna meil valitseb ikka veel terav heinaseemne puudus, on soovitatav, et võistlusest osa võtaks võimalikult rohkesti maanoori. Seega aitaksid maanoored heinaseemnekasvatust taludesse viia. Põllutöökoda püüab seejuures ka heinaseemne müügivõimaluste eest muretseda.

Vajaliku algseemne muretsmise hõlbustamiseks soetas Põllutöökoja võistlusel kasvatamisele tulevat heinaliikide seemnetagavaru, kust võistlejatele saadetakse seeme soovikohaselt välja. Maanoortel, kes soovivad võistlusest osa võtta, tuleb tellimine vastava hulga seemne pääle ühes seemne osturahaga Põllutöökojale hiljemalt 1. maiks. s. a. ära saata.

Heinaseemnete hinnad 1 kg eest kroonides ja soovitatavad külvinormid 100 ruutmeetri le grammides on järgmised:

	1 kg maksab kr.	külvinorm 1-le aarile g
Päälisheinad		
Timut	1.60	100
Pärisharuhein	2.20	140
Kerahein	2.00	100
Alusheinad		
Aasnurmik	5.60	80
Punane aruhein	3.60	80
Hilisenurmik	4.20	70

Heinaseemnete saatekulud kannab Põllutöökoja. Tellimised täidetakse nende saabumise järjekorras.

Tellimisel tuleb üles märkida: tellija nimi ja postiaadress; missugusesse raudteejaama tuleb heinaseemne pagasiga saata; missuguseid heinaliike ja kui palju soovitakse.

Vähemad summad (mõnekroonised) võib Põllutöökojale postmarkides kirja sees saata. Suuremad summad tulevad maksta Põllutöö-

koja posti jooksvale arvele nr. 231, või saata posti teel rahakaardiga.

Kui võimalik, siis tellimised ära saata ühiselt maanoorterinki, või isegi konvendi piirkonnast.

On soovitatav, et võistlusest osavõtjad tutvuksid enne küsimuse otsustamist heinaseemnekasvatuse tehnikaga. Vastavasisuuline artikkel ilmus „Tõusev Nooruses“ nr. 1 ja 2 — 1939. a. Kellel võimalik, soetagu endale ka E. Niidu ja Karjamaa A. Ühingu väljaandel „Niit ja Karjamaa“ XII numbrina ilmunud „Heinaseemnekasvatuse käsiraamat“. Käsiraamatu hind ühes saatekuludega maanoortele on kr. 1.20. (Tellimised ühes rahaga või vastavas väärtuses postmarkidega saata aadressil: Eesti Niidu ja Karjamaa Arendamise Ühingu, Tallinn, Pikk 42).

Maanoorte heinaseemnekasvatuse võistluse eeskiri.

1. Põllutöökoda korraldab maanoortele Põllutööministeeriumi toetusel heinaseemnekasvatuse võistluse.

2. Võistlusest saavad võtta osa kõikide Ülemaailises Maanoorte Ühenduses registreeritud maanoorte organisatsioonide tegevliikmed kuni 25. a. vanuseks saamiseni.

3. Iga võistleja kasvatab ühe alusheina ja ühe päälisheina seemet kokku vähemalt 5 aaril (500 ruutmeetrit) maanoortele kirjastatud „Seemnekasvatuse tööjuhises“ käsitletud juhtnõuete kohaselt. Sama tööjuhise arvestusvihi-kusse tehakse ülestähendusid tehtud töö-, rahakulu jne. kohta ning arvestatakse ettvõtte tasuvust.

4. Võistlus kestab 1. aprillist 1940. a. kuni 1. detsembrini 1941. a.

Võistluse eelhindamist kohapääl teostab maanoorte instruktor või kohalik maatulunduskonsulent või nende asemik, kes hindab 5-punktilise süsteemi järgi:

- maaharimist, külvi, istutust;
- hoolitsemist kasvuajal;
- ülestähenduste tegemist;
- üldmuljet ja loodetavat saaki.

Hindamise tulemused märgitakse „ettevõtte hindamise“ tabelisse ja kirjutatakse alla.

6. Lõpphindamist toimetab komisjon, kuhu kuuluvad:

- Põllutöökoja esindaja;
- Põllutööministeeriumi esindaja;
- E. Niidu ja Karjamaa Arendamise Ühingu esindaja.

Komisjon valib endale esimehe.

Lõpphindamisel võetakse aluseks eelhindamise andmed, kuid komisjonil on õigus ka täiendavaid andmeid koguda ja kohapäälset ülevaastust teostada.

7. Võistluste auhindadeks antakse kuni kr. 3.000.—.

Metsapäevad maanoorte töökava.

Organiseeritud maanoorte tegevus on andnud uut hoogu meie põllumajanduse arengule tõusu suunas. Talumetsanduse arendamise alal ei ole aga maanoorteringid seni palju suutnud korda saata ja seda vast põhjusel, et maanoorte töökavas oli mitmesuguseid muid üritusi ja algatusi ning ei leidunud aega metsandusele. Arvestades talumetsade suurt osatähtsust talumajapidamiste puiduga varustamisel nii praegu kui ka tulevikus, peaksid maanoored endale parema tuleviku kindlustamiseks metsakasvatuse alal aegsasti tööle asuma.

Üksikule maanoorele teeb kindlasti raskusi metsarajamisele asumisel oskuste puudumine selle töö edukaks teostamiseks. Organiseeritult ei ole aga raske metsakasvatamiseks tarvilikke teadmisi omandada. Selleks ei ole tarvis kuulata pikki loenguid talveõhtutel ega käia koolis või kursustel, vaid neid teadmisi õpib kõige paremini maanoorteringi poolt korraldatud metsapäevadel.

Metsapäevi on meil korraldatud koolidele, sõjaväele, seltskondlike organisatsioonidele ja põllumeestele viimase kümne aasta jooksul ning nende päevadest osavõtjate arv on näidanud aastast-aastasse hoogsat tõusu. Viimasel paaril aastal on metsapäevad teed leidnud ka üksikute maanoorteringide juure ja sääl elava osavõtu ning sooja poolehoiu leidnud. Maanoorte seas metsandusliste tööde teostamiseks tarvilikkude oskuste levitamiseks on tarvilik, et iga maanoortering oma liikmetele korraldaks metsapäeva. Võimalusi metsapäeva korralda-

miseks leidub kindlasti igal ringil, kuna see ei nõua palju aega, suuri ettevalmistusi ega mingit kulu.

Maanoorteringi juhatusel tuleb määrata kindlaks metsapäeva korraldamise aeg, mis peab arusaadavalt langema metsarajamise hooajale — maikuule. Edasi tuleb leida ringi liikmete vanemate talude hulgast talu, kus soovitakse metsamistõid teostada. Kuna ühes ringis on harilikult mitukümmend ümbruskonna noort, siis ei peaks niisuguse talu leidmine raskusi sünnitama. On metsapäeva korraldamise aeg ja koht leitud, teatab ringi juhatus sellest metsakonsulendile, märkides teates veel metsatada kavatsetud maala suuruse ja pinnase iseloomu. Metsanduskonsulent teatab ringile, kust saab vajalikku seemet või taimi ja hoolitseb selle eest, et metsapäeval oleks asjatundja juht — metsamees, kes selgitab metsarajamise töövõtteid ja -viise kõigile päevast osavõtjale. Nii korraldatud metsapäeval on kahesugune tagajärg — sellel omandavad noored metsarajamiseks tarvilikke teadmisi ja selle töö tulemusena panakse alus ilusale metsatukale, mis osavõtjale noorile nende keskeas pakub mugavat varju tuule ja päikese eest ning vanas eas varustab neid tarviliku tarbe- ja küttepuuga.

Kuid metsapäevad ei ole ainult metsarajamiseks ja selle õppimiseks, vaid metsapäevi on sobiv korraldada ka kodukaunistamise tööde teostamiseks — koolimajade, rahvamajade, kirikute ja taluelamute ümbrusse puude istutamisel. Ükski maanoor, kes loodusega käsikäes kasvanud, ei vaidle selle vastu, et üksikud puud ja põõsad, puisteed ning metsasalud muudavad kodu armsaks ja ilusaks. Kes meist ei tunneks laulu — „Üks kask meil kasvas õues...“, mille kohin ka siis kõrvust ei kao, kui juba kaua aega kodust eemal olla. Paljudel meie maakodudel puuduvad aga õues niisugused „kased“, millede kohin seoks noori tihedalt koduga ja pidurdaks nende siirdumist võõrsile — sageli linna. Puudel, põõsastel ja metsasaludel kodu ümbruses ei puudu ka puht praktiline ülesanne, kuna nad kaitsevad kodu külmade tuulte, tormide ja lumetuiskude eest.

Sellest summast antakse välja pool rahas ja teine pool põllumajandusliku kirjanduse näol, kusjuures kõrgemaks auhinnaks on „Põllumajanduslik Entsüklopeedia“.

Auhindade suuruseks on: esimesed à kr. 30.—, teised à kr. 20.— ja kolmandad à kr. 10.—.

8. Võistlustele ülesandmise viimaseks tähtpäevaks on 1. mai 1940. a. Ülesandmisel tuleb teatada:

- a) võistleja nimi,
- b) vanus,
- c) aadress,
- d) missuguse maanoorte organisatsiooni liige.

9. Arvestusvihku saavad võistlejad Põllu-töökojale ära hiljemalt 15. detsembriks 1941 a.

K. Kulbin.

Kirjatööde võistlus. — Kartulikasvatus minu kodutalus.

Ülemaaline Maanoorte Ühendus korraldab koos Väetusnõuande Bürooga maanoortele kirjatööde võistluse, teemal „Kartulikasvatus minu kodutalus“ järgmistel tingimustel:

a) Võistlusest võivad osa võtta kõik maanoored kuni 25 aasta vanuseni, kes tegelevad põllutööga.

b) Kirjatööd saadetakse Ülemaalse Maanoorte Ühenduse sekretariaadile, aadressil: Tallinn, Pikk 42, hiljemalt 15. maiks 1940.

d) Kirjatöö ülesandeks on lähemalt kirjeldada kartulikasvatust kodutalus, kusjuures tuleb käsitleda eriti järgmisi küsimusi:

1. Talu nimetus, asukoht, suurus.

2. Külvikord. Kui palju kasvatatakse tavaliselt kartulit? Kui talus kindlat külvikorda ei ole, siis mis on tavaliselt kartuli eelviljaks?

3. Mullastik, selle päälispind (savi, liiv, soo, savikas liiv jne.) ja aluspõhja omadused.

4. Veeolud. Kas muld on küllalt kuiv või kannatab liigniiskuse all? Kas maa on kuldandatud (lahtiste või torukraavidega)?

5. Sademed. Kas ümbruskond kannatab üldiselt põua all või on sademeid küllaldaselt, või liiga palju?

6. Laudasõnnik. Kas kartulile antakse järjekindlalt sõnnikut? Kas sõnnik veetakse kartulimaale sügisel või kevadel ja kas ta küntakse sisse või laotatakse vagudesse.

7. Maaharimine. Millal ja mitu korda küntakse kartulimaad? Kuidas haritakse maad enne kartulipanekut?

8. Kaalifosfaatväetus. Kas ja kuipalju kaalifosfaatväetisi antakse kartulile hektaari kohta; millal nad külvatakse ja kuidas segatakse mullaga?

9. Lämmastikväetus. Kas ja millist lämmastikväetist antakse kartulile; millal see

külvatakse ja kui palju hektaarile? Kuidas väetis segatakse mullaga (äkkega, külvatakse vaku jne.).

10. Kas talus on korraldatud kartuliga väetuskatseid, missuguseid ja mida nad näitasid?

11. Missuguseid kartulisorte kasvatatakse, kas seemet uuendatakse aeg-ajalt? Külvi tihedus (vagude vahe, mugulate vahe vaos). Hoolitsemine kasvuajal (muldamine, äestamine jne.).

12. Kas kartul kannatab üldiselt taimehaiguste või kahjurite all?

13. Kui suurt saaki annab kartul hektaarilt?

14. Kas saak kasutatakse ainult oma majapidamises või kasvatatakse kartulit ka müügiks seemne-, söögi- või tööstuskartulina?

e) Kirjatööd tuleb kirjutada puhtalt ja selgesti loetavalt ning nendel peavad leiduma järgmised andmed võistleja kohta: 1) nimi, 2) aadress, 3) vanus, 4) kas ja missuguse noorteorganisatsiooni liige on võistlusest osavõtja.

Parimate kirjatööde autoritele jagab Ülemaaline Maanoorte Ühendus 30 rahalist auhinda 300 krooni suuruses, ja nimelt:

1 esimene auhind	à kr. 50.—	kr. 50.—
2 teist auhinda	à kr. 30.—	kr. 60.—
2 kolmandat auh.	à kr. 20.—	kr. 40.—
5 neljandat auh.	à kr. 10.—	kr. 50.—
20 ergutusauhinda	à kr. 5.—	kr. 100.—

Kokku kr. 300.—

Tööd hinnatakse komisjoni poolt, kuhu kuulub esindajaid Põllutöökojast, Ülemaalisest Maanoorte Ühendusest ja Väetusnõuande Büroost: igast asutusest üks esindaja.

Maanoored ravimtaimi kasvatama.

Metsikult kasvavate ravimtaimede kogumise kõrval omab suurt tähtsust ravimtaimede kasvatamine. Kodumaa ravimtaimede tootmine ja kasvatamine on mitmeti tähtis. Rahvamajanduslikult ei ole mitte ükskõik, kas meie ravimtaimi sisse veame, või koguni ekspordime neid ise, aidates seega oma valla tagavaru nii mõnegi summa võrra suurendada. Kuna hädaajal võime taimravimitega või nendest eraldatud mõjuainetega asendada peaaegu kõiki keemilisi ravimvahendeid, siis on selge, et riigikaitse seisukohast peame selle ala niivõrd välja arendama, et võiksime igal ajal oma maa saadustega vastu astuda meid tabada võivatele rasketele aegadele.

Ühtlasi on aga ka selge, et eeskujulikkude ravimtaimede tootmist võib edukalt korraldada vaid see, kellel on asja vastu huvi ning kes on juba varakult vastava ettevalmistuse saanud. See ongi põhjuseks, miks meie noortes peab huvi äratama ravimtaimede vastu ja neid süstemaatiliselt ette valmistama droogide tootmisele.

Meie maanoorterühmades on senini juba õige rohkesti tegevuskavadesse võetud metsikult kasvavate ravimtaimede kogumist. Et see ala ka vanemaid huvitab, näitab kas või asjaolu, et maakondlikel näitustel väljapanud maanoorte droogide kogud eriti rohke tähelepanuobjektiks on olnud. Võib ette kujutada, kui palju vaeva, arutlusi ja kaalutlusi emme pidi olema, kui näituselauale tsellofaanis või teisiti pakitud ja vastavasisulise päälkirjaga varustatud droogi-pakike asetati! Siin on juba noorte isetegevus rakedust leidnud. Kindlasti tuleb selles suunas edasi minna.

Ravimtaimedega tegelemist tuleks juhtida ühest keskusest, sest droogide tootmine peab olema organiseeritud teatud põhieegleid silmas pidades. Organiseeritult on loota suuremate droogihulkade kokkusaamist. Teisest küljest võib aga ilma kindla süsteemita liiga innukale taimede kogumisele õhutamine kohati mõnele taimedele hädaohhtlikuks muutuda, nende hävitamise teel kohalikust floorast. Nii ka looduskaitsese seisukohast oleks ühine keskus soovitatav. Noorte organisatsioonide üheks ülesandeks oleks, pääle vajaliku selgitustöö tegemise taimede kasulikkusest ravivahendina, lendlehtede, ettekannete jne. abil, võimaluse korral ka vastavate kursuste korraldamine ning selle jaoks vajalike demonstratsioonimaterjalide hankimine. Sisa kuuluks eeskätt herbaarium. Ringidele tuleks soovitada ise vastavad herbaariumid koostada. Kultuuride propagandaks võiks noortekoondiste juure asutada ka ravimtaimede õppekatsesaiad.

Koolid võiksid ka enam rõhku panna taimede ravimomaduste selgitamisele, korraldades vastavasisulisi tunde ja õppevaheaegadel sellesihilisi ekskursioone. Nii võiks sobivaid õppeaineid siduda ravimtaimede tundmaõppimisega. Näiteks loodusloo tunnis käsitledes mingi taime sugukonda, mainida ka sinna sugukonda kuuluvaid ravimtaimi ja kui aastaeg kohane, igale õpilasele ülesandeks teha järgmiseks tunniks tuua peotäis õieti korjatud ja kuivatud ravimdroogi. Kui mõne klassi õpilased on niiviisi droogi kokku toonud, võib selle müügist saadud raha kasutada kas koolile vastavate õppeabinõude soetamiseks või õpilaste vahel preemiadena jagada, nii kuidas see just kasvatuslikult sobivam.

Kui kohtadel on hakanud püsivalt töötama, nii juhitud ja õhutatud, üksikud ringid, siis on võimalik luua neist terve võrk organiseeritud ja ettevalmistatud korjajaid ja kasvatajaid ning meie maa võiks tõusta droogide väljaveo-riigiks.

Muidugi tuleb selleni jõuda järk-järgult, tehes selleks enne kavakindlat tööd mõne aasta kestel. Rohuteadlaste Koda, kelle üheks ülesandeks on ravimtaimede ala korraldamine, tahab siin jõudumööda kaasa aidata.

K. Jürison,

Rohuteadlaste Koja esimees.

Märkus. Avaldades Rohuteadlaste Koja esimehe artikli, soovitame maanoortele võimalust mööda võtta oma tänavusuvisesse töökavasse ravimtaimede kasvatamise. Üksikasjalikumaid juhiseid leiavad maanoored selle tööala kohta Rohuteadlaste Koja poolt kirjastatud brošüürides. Erilist rõhku soovib Rohuteadlaste Koda panna kummeli ja palderjani kasvatamisele.

Rohuteadlaste Koja poolt on kirjastatud brošüürid „Ravimtaimede korjamise juhised“ (hind 10 senti) ja „Ravimtaimede kasvatamise juhiseid“ nr. 1 kummeli kasvatamise kohta (hind 10 senti), millised on müügil Rohuteadlaste Kojas ja apteekides. Neid brošüüre väljastab koda ka posti teel, vastavas väärtuses postmarkide vastu.

Ravimtaimede kasvatamiseks vajalike seemneid ja istikuid on võimalik osta Rohuteadlaste Kojast, Tallinn, Olevimägi 14.

Säälsamas antakse juhatus ravimtaimede kasvatamise kohta.

Kirjavahetusel ravimtaimede asjus palutakse lisada vastuse jaoks 15-sendiline postmark.

Kanepikasvatuse tarvidusest.

Agr. G. Vähi.

Lina kõrval kasvatatakse kodumaal ka väikesel määral kanepit. See kultuur oli meil omal ajal üsna laialt levinud ning kõite ja nõõride valmistamisel eelistati kanepit lina asemel, sest kanep on sitkem ja vastupidavam kiuga kui lina.

Kalurid tarvitavad praegugi kodumaa kanepit kalavõrkude valmistamiseks.

Kanepiseemneid tarvitatakse kanepiõli valmistamiseks ja lindudele söödaks.

Kuna kodumaa kanep ei suuda võistelda hinnalt odavamalt välismaa kanepiga, kus kasvatamiseks soodsamaid looduslikke tingimusi ja majanduslikke eeldusi, siis on kodumaa kõie- ja nõõritööstus katnud oma kanepikiu tarviduse peaaegu ainult välismaa kanepiga.

Kiumihuselt on meie kanep aga küllalt häa, et rahuldada kõie- ja nõõritööstuse nõudeid. Kui veel arvestada seda, et meie kanepi sisseveost moodustab suurema osa india kanep, mis on madala väärtusega, siis suudab kodumaa kanep hästi asendada sisseveetavat kanepikiudu.

Kuna praegusel erakorralisel ajal on kanepikiu sissevedu takistatud ja et kanepi sissevedu ei ole nüüdsel majanduslikult raske ajal juba valuutasäästu mõttes õigustatud, on asjaomastes asutustes kaalumisel ja lahendamisel kodumaa kanepikiu hinna ja kokkuostu korraldamise küsimus ja võimalused, et eeldusi luua kanepikiu tarbe katmiseks kodumaise kanepiga. Seega on meil kanepikiu turustamiseks väljavaateid olemas ja tuleks asuda selle kultuuri edustamisele ja taaselustamisele.

Eriti tõhusaks abiks saaksid olla selle tähtsa ürituse elluviimisel maanoorterigid, kes ongi juba oma kanepikasvatuse töötetevõtetega väärtuslikke oskusi ja teadmisi omanud kanepi kasvatamiseks ja neid kasulikult levitanud. Selles mõttes korraldab Põllutöökoda ka käesoleval aastal maanoortele kanepikasvatuse võistluse. Põllutöökoja poolt antakse selleks kanepiseeme tasuta, kuid väga soovitatav on neil maanoorterigidel, kellel seemnesaamise võimalusi kohapääl, muretse da see ise, sest võistlejate arv võib paisuda nii suureks, et Põllutöökojal ei jatku kõigile seemet.

Kanepi kasvatamiseks leidub meil sobivaid maid. Eriti eelistatud kasvukohaks on kanepile kuivendatud hästikõdunenud madal-soo, kus ta seniseil kogemusil ja katseandmeil on andnud häid saake. Soomaa on lämmastikurikas ja suuremate niiskusevarudega kui mineraalmaal. Ka väetamine tuleb soos odavam, kuna enamasti saab läbi ainult kaalifosfaatväetisega. Päälegi on kanepikultuur eelistatud soos juba tema häa toime pärast soomulla struktuurile. Kanep säilitab tiheda lehestikuga hääd mulla varjatud küpsust,

edendades nõnda mulla käärimist, aga takistab suure varjavusega ka soomulla umbrohutumist.

Mineraalmaal ei ole kanepi kasvatamiseks kuigi avaraid võimalusi, kuna selleks sobivad vaid eriti huumuserikkad ja hästiväetatud mullad, nagu aiamaa või juurvilja külvikord. Siiski tohiks kanep isegi aiamaal teatud määral õigustatud olla, sest aiamaad kipuvad liig umbrohtuma, kuid kanepi võtmine keeduvilja külvikorda oleks tõhusaks abinõuks umbrohu vastu võitlemisel.

Väetada tuleb kanepimaad tugevasti. Väetada võib ka värske laudasõnnikuga, ilma et kiukvaliteedile oleks sellest halba mõju. Ka lamandumise hädaohtu pole kanepi väetamisel karta.

Keskmiseks kunstväetise normiks ha-le võiks soovitada kanepile: 3—5 kotti superfosfaati, 1,5—2,5 kt. kaalisoola ja 2—3 kt. väävelhapuammoniaaki või salpeetrit. Madal-sool võiks kaalisoola normi suurendada ja lämmastikuga kokkuhoidlikum olla.

Kanepimaa peab olema hästi ettevalmistatud, haritud. Külviga ei võiks hilineda, sest kanep on pika kasvuaajaga taim ja jääb siis liiga sügisele. Kanepit külvatakse tavaliselt kaera külvi ajal. Soovitamam on tihedam külv, et varred areneksid peenemad ja haruneksid vähem. Meie oludes on keskmiseks külvinormiks 120 kg seemet ha-le. Rea vahed võiks olla 12—15 sm. Kui pääeesmärgiks on seemnekasvatust, siis tuleks vähendada külvinormi (ca 70 kg-le) ja külvata laiemate reavahedega (kuni 25 sm).

Seemendada tuleks kanep sügavamalt kui lina (ca 3 sm), sest kanepiseeme on jämedam linaseemnest ja vajab niisiis idanemiseks rohkem niiskust.

Kasvuaegne hool on kanepi kasvatamisel võrdlemisi lihtne, sest suure varjavuse tõttu ei osutu umbrohud talle hädaohlikuks.

Umbrohtunud maal võib olla siiski kitkumine algul tarvilik.

Kanepikasvatuse võistluse tingimused.

1. Põllutöökoda korraldab maanoortele kanepikasvatuse võistluse.

2. Võistlusest saavad võtta osa kõikide ülemaalise Maanoorte Ühenduses registreeritud maanoorte organisatsioonide tegevliikmed.

3. Kanepit tuleb kasvatada maa-a'al, mille suurus vähemalt 1 aar (100 ruutmeetrit).

4. Ühe aari külviks vajalist kanepiseemet saavad maanoored tasuta Põllutöökojalt.

5. Igale kasvatajale saadetakse Põllutöökoja poolt „Taimekasvatuse töötetevõtte võistluse arvestusvihik“, millesse tehakse ülestä-

Maanoor.

Ed. Looga — „Maanoor“. K.-Ü.
„Postimehe“ kirjastus 1940. a.
194 lk. Hind kr. 2.20.

Maanoortereringide tegevuse tuumaks on töö kõige mitmekesisemal kujul ja selle kaudu edu poole rühkimine. Igale maanoorterangi koon-
dunud maanoorele on selge, et töö on viljakam kui praktilistele kogemustele lisandub teoreetilisi teadmisi. Eluks vajalike teadmiste oman-
damise sihiga ongi maanoored koondunud maanoortereringidesse. Algul toimus maanoor-
teringides töö väheste kogemuste ja teadmiste najal, kuna puudus sellelaadiline kirjandus. Olukord on tunduvalt paranenud ajast, mil maanoorte töö juhtimine usaldati Põllutöö-
koja kätte. Põllutöökoda on järjekindlalt hoolitsenud selle eest, et maanoortel oleks kättesaadava hinnaga juhiseid töö korralda-
miseks — missugused väljaanded on noorte poolt tänuga vastu võetud.

Kõige selle tagajärjel on maanoorte töö paisunud niivõrd laialdaseks ja tähelepanu-
väärivaks, et tehtava töö vastu on hakanud huvi tundma laialdasemad ringkonnad.

hendusi tehtud töö, rahakulu jne. kohta ning arvestatakse ettevõtte tasuvust.

6. Võistluse eelhindamist kohapääal võib teostada maanoorte instruktor või kohalik maatulunduskonsulent, kuid tingimata maanoorterangi vanem või tema asemik.

Lõpphindamist teostab Põllutöökoja poolt määratud komisjon.

7. Tööettevõtte korralikult ja nõueteko-
haselt sooritanud maanoortele määrab Põllu-
töökoda autasud.

8. Võistluste ülesandmise viimaseks täht-
päevaks on 1. mai 1940. a. Ülesandmisel tu-
leb teatada: a) nimi, b) aadress, e) missu-
guse maanoorte organisatsiooni liige, d) lähem raudteejaam, kuhu saab seemet saata.

9. Arvestusvihiku saavad võistlejad Põllutöökojale ära hiljemalt 15. detsembriks 1940. a.

Käesoleval juhul tahab Ed. Looga oma raamatuga organiseeritud maanoorte perele pakkuda käsiraamatut, olles ülalnimetatud päälkirja all äsjailmunud raamatusse kokku võtnud ja koondanud mitmesuguseid maanoorte tegevust haaravaid küsimusi. Raamat on kirjutatud koguteosena, kusjuures pääl autori enda, kes Tartumaa maanoortele on väga hästi tuntud ja maanoorte tööle soojalt suhtunud, on olnud veel kaastöolisteks Tartumaa maanoorte instruktor H. Saar. agr. E. Nugis, F. Avingo, E. Nöörme j. t.

Tuleb tunda hädä meelt, et E. Looga kui kasvatustegelane, õpetaja ja ajakirjanik on leidnud oma otsese kutsetöö kõrval aega maanoorte kirjanduse seeriat ühe numbri võrra rikastada. Seda enam, et raamatut läbi lugedes jääb tunne, et tööd on tehtud sooja südamega.

Autor, püstitades sihtjooni maanoorte tööks, lausub: „On vastuvaidlematu tõde, et maanoored süvendavad armastust töö ja maa vastu. Maa küljes on ka eestlaste saatus: seni kui see püsib eestlaste käes, on see ka linna edaspidisele kultuuritööle toeks ning hoiab alal meie eesti rahvast!“

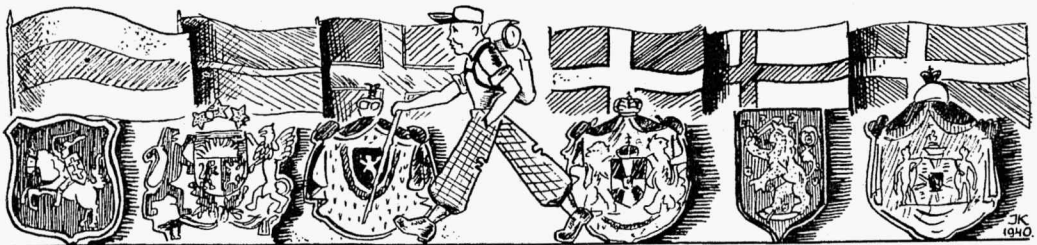
Paljudes maanoortereringides on praegu päevakorral kodumuuseumide asutamine ja kodukoha mineviku tundmaõppimine, teisel alatul töö süvendamine. Sellele küsimuste-
sarjale leiab lugeja raamatust vastuseid, mis töö korraldamist mitmeti kergendab.

Viiks pikale hakata siin üles lugema, et sisust lähemat ettekujutust saada. Seda pole ka tarvis, kuna mitu korda kasulikum on kõike seda ise raamatust lugeda.

Raamat on trükitud hääle paberile, kusjuures sisu selgituseks on kasutatud pilte maanoorte töömait.

Ei ole kahtlust, et ilmunud raamat oluliselt rikastab maanoorte seniilmunud kirjandust.

R. P.

Matkakultuur vajab elustamist.

M. Kala.

Igas eestlases on natukene ränduri-
verd. Võib-olla on see pärit neist iid-
seist aegadest, kui meie kauged esivanemad
rändasid kaugelt Aasiast meie praegusse
elukohta. Või on see ehk sama viikingite
veri, mis kihutanud eestlasi maailmameredele
ja teinud neist Lääne-mere isandad. Aeg-
ajalt lööb ta meiski tugevamini tuikama
ja seda tunneme päämiselt kevade lähenedes.
Kauged maad ja rannad on unistuseks
olnud paljudelegi eesti noortele. Tagasipööramine
isa-koju on sündinud tihti murtud südamega
ja pettumustundega, sest kõik pole kuld,
mis hiilgab!

Välismaisi ekskursioone on igal suvel
rohkesti korraldanud vastavad organisat-
sioonid; kodumaal on piirdunud see pää-
miselt Narva Vanalinna, Petseri kloostriga
või Tori „Põrgu“ vaatamisega. Kodumaal
rändamisele — matkamisele pole suudetud
seni siiski laiemat alust panna, kuna töö
on olnud päämiselt paari olemasoleva
turismiorganisatsiooni õlgadel. Kahjuks
õige vähe tööd sel alal oma liikmeskon-
nas kui ka ajakirjade veergudel on tei-
nud noorsoo- ja vabahariduslikud organi-
satsioonid. (Välja arvatud skautlikud
orgid). Seetõttu ei ole matkaja meie
maanteil võitnud veel aukohta ja temas
nähakse sageli „päevavarast“. Osaliseks
vähese matkamise põhjuseks, päämiselt
maanoorsoos, on ka ajapuudus, kuid sel
osal meie noorsoost, kes suvel aega vee-
dab rannaliival pleekimisega, oleks küll
põhjust matkamisele rohkem tähelepanu
pöörata. Matkamine ei võõruta kedagi
kodust ja tööst, ega õpeta noori loge-
ma, vaid seda tundma õppima, võrdlema
teiste kodudega ja senisest veel rohkem
armastama. Selleks pole vajalik välismaa-
le siirduda, vaid meie oma kodumaalgi
on küllalt vaatamisväärsusi. Peab vaid
olema silma nende nägemiseks, sest öel-
dakse ju, et „üks näeb läbi küla minnes
palju enam, kui teine läbi Euroopa rei-
sides.“ Vaatamisväärsuste leidmisel ja

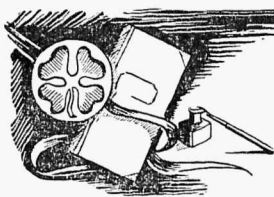
noortele matkakavade koostamisel peak-
sid abiks olema noorsooorganisatsioonid.
Kuna matkajaile palju tüli teeb ka ööbi-
miskoha leidmise küsimus, siis algatati
möödunud kevadel Ülemaalise Maanoor-
te Ühenduse poolt maanoorte ööbimis-
kohtade võrgu loomist. Möödunud aastal
oli maanoorte ööbimiskohtade võrgus
206 majapidamist.

Kuna ööbimiskohad on tublisti abiks
maanoortele — matkajaile, siis oleksid
need tarvilikud ka käesoleval aastal. Et
saada vastavat ülevaadet ööbimiskohtade
tegevusest möödunud suvel, palub Üle-
maaline Maanoorte Ühendus saata ööbi-
miskoha pidajad maanoori väike üle-
vaade ööbimiskoha tegevusest. Tuleks
märkida, mitme isiku poolt leidis öömaja
kasutamist; missugustesse organisat-
sioonidesse külastajad kuulusid ja lisada ka
oma tähelepanekuid ööbimiskoha kor-
raldajana.

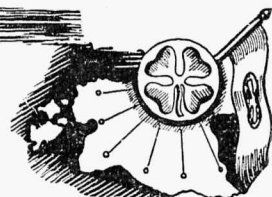
Ööbimiskohtade võrgu korraldamist
jätkab Ülemaaline Maanoorte Ühendus
ka tänava.

Nendel maanoortel, kellele kodud olid
möödunud aastal ööbimiskohtade võrgus,
tuleks uude nimekirja võtmiseks teatada
vaid nimi ja järjekorra number ööbimis-
kohtade nimekirjas. Uutel ööbimiskohtade
võimaldajail tuleks aga registreerimisel
saata kõik samad andmed, mis olid
tarvilikud 1939. a. nimekirja juures.
(„Tõusev Noorus“ nr. 5 1939. a.: ööbi-
mist võimaldaja nimi ja aadress; talu;
küla; vald; missuguse maantee lähedal,
mitme km kaugusel ja kuspool küljes
maanteest talu asub; lähem raudteejaam
või omnibusepeatasus ja kaugus sellest;
mitmele isikule saab korraga öömaja an-
da). Teated ööbimiskohtade nimekirja
võtmiseks tuleksid saata Ülemaalsele
Maanoorte Ühendusele 1. maiks s. a.

Loodame, et ka käesoleval aastal saa-
me hää ööbimiskohtade võrgu, mis oma-
jagu kaasa aitab matkakultuuri arenda-
misele meie maanoorsoo hulgas.

ORGANISEERITUD NOORED

Viru maanoorte suurpäev.

Pühapäev, 10. märts, kujunes Viru maanoortele suureks peopäevaks. Toimus nimelt Virumaa noortepäev, kuhu kogunes noori üle määkonna. Osavõtjate arv tõusis üle 1000: tuld jalgsi, hobustel, suuskadel ja rongides. Pidustuste alguseks oli teatrimaja avar saal ja rõdu noortest tulvil. Suur hulk noori oli rahvarõivais, mis omakorda aitas süvendada päeva pidulikkust.

Kell 12.10 astusid tervitusmarsi helidel saali minister Oidermaa ja pr. L. Eenpalu, keda saatis maavanem K. Pajos j.t. Ministrile ja pr. L. Eenpalule annetasid rahvarõivas maanoored lilli.

Aktuse avapalvuse pidas õpet. J. Varik, kes pühitses ka Viru maanoortele üleantavat lippu. Minister Oidermaa andis seejärele Isamaaliidu Virumaa komitee poolt lipu üle Viru maanoorte vanemale K. Pajosele. Järgnes avamäng K. L. Viru malevk. orkestrilt. Aktuse avasõna ütles Viru maanoorte vanem K. Pajos, mille järele asus kõnetoodi minister Oidermaa, kes pidas näideterohke ja siksuka aktusekõne, püstitades noortele terve rea uusi sihtjooni neid ootavas töös.

Orkestri poolt ettekantud muusikapala järele kõneles pr. L. Eenpalu.

Järgnevalt Viru maan. instr. E. Kello tegi teatavaks, et 1939. a. on Virumaa parimaks maanoorteringiks osutunud Peeri maanoortering, Jõhvi konvendis. Konventide parimateks ringideks on Iisakus — Jõuga, Lügause! — Oandu, Rakveres — Unukse, V.-Jakobis — Mõdriku, Simunas — Rahkla, V.-Maarjas — Kadila, Kadriinas — Imastu ja Haljalas — Haljala maanoortering. Koosolijad avaldasid esikohale tulnud ringidele austust tugeva aplausiga.

Hoogsa lõppsõna lausus Isamaaliidu sekretär N. Kuks, kes Virumaa noorte nimel palus minister Oidermaad tervitada Vabariigi Presidenti. Aktus lõppes „Eestimaa, mu isamaa“ lauluga.

Õhtul toimus samas teatrietendus. Teatri-saal oli viimase võimaluseni täis, nii et osa inimesi ei pääsenud üldse etendusele. Lõbusaks ja meeltlahutavaks kujunes aga seltskondlik osa pääle teatrietenduse lõppu. Kus esinesid rahvatantsudega Virumaal kuulsaksaanud rahvatantsijad prl. Linda Niinepuu juhatusel Kahula ja Peeri maanoorteringist. Rahvatantsud said tugeva aplausi osaliseks.

Päeva kordaminekuga saavutati loodetud siht, mispärast üritust tuleb lugeda kõigiti õnnestunuks.

Virumaa noortepäevast osavõtjaid.

Kirju rida.

Pääkoosolek Suislepa Maanoorterings.

Suislepa Maanoortering oma aasta pääkoosolekul valis ringi esimeheks Joh. Joalaidi; juhatuse liikmeiks valiti J. Pärt, L. Jänes, A. Uibo, A. Kirul, H. Tulits ja H. Välk. Tegevuskava arutamisel otsustati ellu kutsuda võimlemis- ja rahvatantsurühm, samuti toetada kohaliku elanikkonna algatust esmaabi-punkti asutamisel. Suislepa Maanoorteringsi vanemaks on O. Pöder.

Maanoorte-juhtide kursus Põltsamaal.

Põltsamaa konvendi maanoorte ühendus korraldas kahepäevalised maanoorte-juhtide kursused, millest võttis osa 35 juhtivat tegelest 7-est maanoorteringsist. Kursusel esines ettekannetega maatulunduskonsulent E. Jaansoo, maanoorte kodumajandusõunik pr. H. Paglant, Harju maanoorte instruktor M. Kala ja dr. J. Ruus. Korraldati ka seltskondlikke mängu ja organiseeriti näitlik vaieluskooosolek.

Konstaabel Kärla maanoori juhtima.

Kärla Maanoortering pidas oma aasta pääkoosolekut, kus ringi esinaiseks valiti neiu E. Laidra. Kuna senine ringivanem A. Ojamäe elukoha kauguse tõttu ei saa osa võtta ringi tegevusest, otsustas ringi juhatuse uueks ringivanemaks valida konstaabel M. Kitti, kes on kohapääl tuntud tubli seltskonnategelasena ja ka varem osa võtnud Kärla Maanoorteringsi tegevusest.

Põlva maanoorte ühendus pidas koosolekut.

Põlva konvendi maanoorte ühendus oma koosolekul võttis tegevuskavasse maanoorte õpelaagri korraldamise, samuti otsustati korraldada külvipüha. Uue algatusena tuleks ringides hakata organiseerima õuemärkide valmistamist. Ühenduse uude juhatuse valiti V. Vanema, E. Visse, E. Taal ja K. Olesk. Põlva konvendi maanoortevanemaks on Albert Ivask.

Jantra Maanoortering 6-aastane.

Teisel kevadpühäl pühitses Jantra Maanoortering Pikakannu algkooli ruumes oma 6-dat aastapäeva. Vaimuliku talituse pidas õp. Puusepp ja A. Tamberg kõneles teemal: „Noorte töö ja ülesanded“. Noortele tervitusi tõi P. Helistvee.

Kasaritsa maanoored mälestasid C. R. Jakobsoni.

Kasaritsa Maanoortering korraldas C. R. Jakobsoni surmapäeva mälestamiseks vastava õhtu, kus ettekandega C. R. Jakobsoni elutööst esines E. Mägi. Samal koosolekul võeti 21 maanoort noorliikmeteks. Uutele liikmetele soovis õnne edaspidiseks tegevuseks koosolekust osa-

võtnud Võru maanoorte instruktor Ed. Runnel. Kasaritsa Maanoorteringsi liikmete arv on suurenenud möödunud aastal 147-ilt 168 päälle. Seega on ligi 100 protsenti ümbruskonna noortest organiseeritud.

Asutati Kooraste-Kaagvere Maanoortering.

Kaagvere algkooli ruumes toimus kõnekoosolek, kus kokkutulnud noorte poolt üksmeelselt otsustati ellu kutsuda Kooraste-Kaagvere Maanoortering. Ringivanemaks valiti põlumees V. Jõudu, juhatuse A. Pettai, H. Kool, E. August, V. Kivi ja E. Pettai. Ringi juure kutsuti ellu kultuur- ja muusikatoimikond.

Noortejuhtide kursused Tartus.

Tartu, Raadi ja Voldi konventide ühisel korraldusel toimus Tartus 28. ja 29. märtsil maanoortejuhtide kursus, millest võttis osa rohkem kui 30 maanoorte aktiivset tegelast. Kursusel käsitleti raamatupidamist, töökavade koostamist j. t. praktilisi küsimusi maanoorte tööalal. Lektoreiks oli maakonsulent H. Audru, maanoorte kodumajandusõunik pr. H. Paglant, Tartumaa maanoorte instr. H. Saar j. t.

Maanoor valmistab haudumismasina.

Simuna konvendi Rohu Maanoorteringsi töö, vaatamata ringi noorusele, on olnud õige viljakas. Eriti kõrgel tasemel on käsitööoskus. Nii on ringi liige E. Toming valmistanud tosinate kaupa viiuleid, kinkidest neist ühe Vabariigi Presidendile tema 65 a. sünnipäevaks. Praegu on käsil tubli puutöömeistril haudumismasina valmistamine. Rohu Maanoorteringsi vanemaks on edumeelne põllumees H. Murra ja esimeheks J. Leemets.

Asutati Kalina Maanoortering.

Jõhvi konvendis asuva Kalina Maanaisteselts „Linda“ juure otsustati asutada maanoortering. Ringivanemaks valiti Liis Viirlaid ja esimeheks A. Urkalu. Juhatuse valiti V. Allikma, M. Sass ja H. Lindmaa.

Maanoorte juhtide kursus Simunas.

Simuna Maanoorte Ühenduse korraldusel peeti 2—4. veebr. s. a. Avanduse Põllutöökooli ruumes konvendi-piirkonnaline maanoorte juhtide kursus, millest võtsid osa kõikide ringide esindajad. Vastavate loengutega esines instr. E. Kello. Loengute kõrval pühendati aega ka praktilistele töödele ja harjutustele, harjutati tegelikult koosoleku avamist, rakedamist, juhatamist ja anti välja šapirograafil paljundatud kursuse ajakiri.

Unukse Maanoorteringsile uued juhid.

Kuu algul pidas Unukse Maanoortering oma korralist aasta-pääkoosolekut. Möödunud aastastest ringi tegevuse aruandest selgus, et ringi tegevus on olnud aktiivne. Suuremaks ettevõtteks oli Pada Maanoorteringsiga ühiselt korraldatud lõikuspidu ja maanoorte tööde näitus.

Maanoorte juhtide kursusest osavõtjaid Valgas 18.—20. märtsil.

Kestlasse asutati maanoortering.

Kestla taluperenaise Johanna Teetlausi algatusel asutati Kestlasse maanoortering. Ringivanemaks valiti Johanna Teetlaus, esimeheks H. Mäsi, sekr. Marta Kohver, kassapid. M. Kohver ja abiesinaineks Endla Mänd. Esimesel töökoosolekul andis maan, instr. E. Kello juhiseid ringi edaspidiseks tööks.

Harjavalmistamise kursus Arukülas.

Viru-Jakobi Aruküla Maanoorteringi korraldusel toimus veebruaris A. Saare talus harjavalmistamise kursus, mida juhatas ringivanem A. Tõnso. Kursuse lõpul korraldati kursusel valmistatud tööde näitus.

Kammeri Maanoorteringi aastakoosolekult.

Kammeri maanoored pidasid 15. veebruaril oma aasta-pääkoosolekut. Senisest tegevusest andis ülevaate ringivanem Rudolf Reigo. Sellest nähtub, et Kammeri Maanoortering on möödunud aastal tegutsenud väga edukalt, kuna on võetud osa väga paljudest võistlustest, kus on saavutatud väga häid tulemusi.

Põlva-Mammaste töökad maanoored.

Põlva-Mammaste Maanoorteringi üldkoosolekul esitatud möödunud aastase tegevuse aruandest selgus, et ring on Põlva konvendi piirkonnas, võrreldes teiste organisatsioonidega, omandanud rohkesti auhindu. Uues töökavas on tegevuse süvendamine ja kodu-

ümbruse muuseumi asutamine. Silmaringi laiendamise ja ümbruskonna vaatamisväärsustega tutvumise otstarbel on kavatsusel korraldada kevadel või suveperioodil 1—2-päevaline jalgrattamatk. Senine ringivanem Jaan Kaldma valiti tagasi. Esimeheks valiti Herbert Randmaa ja juhatusliikmeks Valter Pihoo, Aliise Pihoo, Asta Kurvits ja Heino Matsin.

Lipp ehib maanoorte jalgratast.

Möödunud kevadel kasutusele võetud maanoorte jalgratta-lipud levisid kiiresti jalgrattureist maanoorte hulgas. Ühised sõidud, kas laagrisse, noortepäevale või koosolekuile lipukestega varustatud jalgratastel jättis vaatatajaisse meeldiva mulje. Eelmise aasta eeskujul peaks ka tänava suvel lipp tähistama maanoore jalgratast. Lipu hinnaks on endiselt 20 senti. Raha saamisel (Põllutöökoda, Pikk 42, Tallinn) saadetakse lipp postikuludeta koju kätte. Ringides võiks korraldada möödunud aasta eeskujul ka tänava jalgrattalippude ühistellimisi. Tellimised tuleksid aegsasti ära saata, sest teede kuivades peaksid kõigil maanoorte jalgratastel ühise tunnusena jalgratta-lipud lehvima.

Toimetuse ja talituse: Tallinn, Pikk tänn. 40. Telefon 484-84. — Posti jooksev arve nr. 275. Ilmub üks kord kuus. Tellimise hind: aastas kr. 2.—; 1/2 a. kr. 1.10. Üksiknumber 20 senti. Vastutav ja püütoimefaja I. Tõrmaküla, tegevtoimefaja agr. E. Nugis.

Viljapuude pritsimiseks varakevadel tarvitage mõjuvat taimekahjurite tõrjevahendit

VILJAPUU-KARBOLINEUMI

„ESTOLEUM“

mis hävitab puule pritsitult taimekahjurid ja nende munad.

„Estoleum“ on vees kergesti lahustuv ja on müügil 2-, 5- ja 10-ltr. tarvitamisõpetusega varustatud plekknõudes ja umb. 200-ltr. laenuvaatides.

Saadaval era- ja ühiskauplustes üle maa.

EESTI KIVIÕLI A.Ü.

MÜÜGIBÜROO: TALLINN, PÄRNU MNT. 10. TEL. 478-66

Aprilli lõpul ja mai algul peetakse Kundas

tsemendi- ja betoonitööde kursused,

kus õpetatakse valmistama segusid, betoonkive, -torusid, -poste, -seinu, -põrandaid, -lagesid, -silosid, veekindlat betooni, kunstkrohvi, nopsa-seina, raketisi jne.

KURSUSED JA ÖÖMAJA TASUTA.

Osavõtjate registreerimine 1-18. aprillini s. a. A-S. TSEMENDIVABRIK „PORT-KUNDA“

NÕUANDE-BÜROOS Tallinn, Valli 4-6, tel. 450-17.

ÜHINGU EESTI LIHAEKSPORT

Eksporttapamajad: Tallinnas, Tartus ja Võhmas.

Vorstitööstused: Tallinnas, Tartus ja Võhmas.

Konservitööstus Tallinnas.

Seebitööstus Tallinnas.

Kondijahutööstused: Tallinnas ja Tartus.

Nahaosakond Tallinnas ja laod kõikide eksporttapamajade juures.

Toornahkade kokkuostupunktid üle riigi ostavad noteeritud hindadega igat liiki toornahka.

Hõberebasekasvandused: Rebasel ja Navestis.

OSTAME aasta läbi sigu, veiseid, vasikaid lambaid ja toornahku.

Tellimisi võetakse vastu pargitud ja parkimata hõberebasenahkade ning sugurebaste peale

MÜÜGIL

märgi all
vorstid, liha-
ja aedvilja-
konservid,
seep,
kondijahu.